49ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2261 Կ. ՊՈԼԻՍ — ՇԱԲԱԹ 25-7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1908 — 24 ԹՇ. ԷՎՎԷԼ 1324 — 12 ՇԷՎՎԱԼ 1326

منظومهٔ افکار ارمنیجه یومی غزته
صاحب امتیازی : (اوهانس فرید)
درسعادت ! باب عالی جاده‌سنده

Մանզումէի Էֆքեար

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte 54
CONSTANTINOPLE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԽԻԿ	ՏԱՐԿՆ.	ՎԵՑԱՄՍ.
Պոլսոյ համար	80 ղրշ.	50 ղրշ.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի »	25 ֆր.	14 ֆր.

ՏԱՐԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 ղրուշ, Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ։

'ՄԱՄՈՒԼԸ ԱԶԱՏ Է ՕՐԻՆԱՑ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՄԻՋԷ։
(ՕՍՄ, ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ՏՈՂ. 12)

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ՕՐԿԱՆ

ՏԻՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
Որու կ'ուղղուի ամէն գրութիւն

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՏԳԱՐ ԱԼԻ ՀԱՅՏԷՍԻ, ԹԻՒ 54

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ՏՐՈՒԻՐ

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐԾԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ՌՈՒՍ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԲՌՆԱԾ ԸՆԹԱՑՔԸ

ՄԵՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հաբւբրդիրներուն յապաղումը առաջին հերթին է, կամ, հայերէն բառով, առաջին մեքենայութիւնը։

Սրկոյրդ էնթրիկը չուշացաւ հասնելու մեր ականջին ու Պոթումէն եկաւ լուրը. Բուհարիսիւնը գաղտնի պիտի ըլլայ։ Իւրաքանչիւր անձ մէկ ձայն պիտի ունենայ միայն։

Հերթ՛ը է ասիկա ռուս կառավարութեան և իր ներկայացուցչի Պոկուրբին, և նաև առանց համամիտ սիւռգանիներուն և «Աչարա» ամսաթերթին սև գլուխ սև սիրտ խմբակին համար։

Մեր Թուրքահայերս՝ բռնելիք ընթացքը չառ պրտ է։ չառ անկեղծ,—Զինք մասնակցիր քաւարկութեան, մէկ խօսքով՝ չենք ճանչնար ռուս կառավարութեան մեքենայութեան արդիւնքը եղող կոթոնիկա մը, և երբ մենք չճանչնանք, ան Ընդհանուր Հայոց Կաթողիկէ չի կրնար ըլլալ, այլ միայն ռուս կառավարութեան գործիքը, Զարին բիւրաւոր երկրորդական պաշտօնատարներէն մին։ Եւ որովհետև Ռուսահայոց մէջ ունինք սուտար մեծամասնութիւն մը ձայներու, որոնք համամիտ են մեզի, ռուս կառավարութեան.... չարը բոլոր այս էնթրիկներուն մէջէն ա՛յն պիտի ըլլայ որ կովկասոյը, առաջ ու կորովի կովկասոյը, պիտի մեր դէմ իր Թուրքահայ եղբայրներուն, զրուանքով պիտի նայի այդ երկրին հայանպաստ քաղաքականութեան, և Թուրքահայուն ձեռք ասած՝ հասարակաց հայրենիքի մը շուրջ պիտի թեւեռէ, և էջմիածնի սրբութիւնները պիտի փոխադրուին հո՛ն, ուր Հայուն սիրտը իր կեդրոնը ընտրէ, հո՛ն ուր Հայուն հաւատքը ամէնէն աւելի ուժգին բարախէ իր նուիրականութեանց յիշատակին վրայ։

Մեր նուիրականութիւններուն վտանգ՝ ա՛յն է որ Հայը կարելի եղածին չափ յարգուած տեսէ իր ինքնութիւնը։ Ազգային ձայնը, իր ուսանդական ու պատմական ժեռութիւնը։ Թէեւ քրիստոնեայ կառավարութիւն մը ալ տա՜ռ 50—60 տարիէ ի վեր այսօր fufu, վաղը ճիճի ընելով պիտի վարուի մեզի հետ, պէտք է գիտնայ թէ Հայերը իր անտրակելի քաղաքականութեան կոյր գործիքները չեն կրնար ըլլալ յաւէտ, մանաւանդ ներկայ դարուս մէջ, ուր Եւրոպայի ու Ամերիկայի հզօր ու ճշմարտապէս զարգացած բոլոր Պետութիւնները երբեք չեն հաւնիր սա՛ Համիդեան Ռուսաստանեայ Ամենազորմած Ինքնակալութեան յետամնաց քաղաքականութեան, յապաղկոտ արդարութեան անմնացող քաղաքակրթութեան։

Ասուա՛ծ իմ, այս ինչ ճակատագիր է Հայուն ճակատագիրը։ Իր երկրաւոր աչերը մնպատեռա իրենց գոյութեան ու ամբողջութեան՝ սպառնացող արտաքին վտանգի մը առջև գտնուելու են որ իրենց հպատակ Հայուն իրաւունքները ճանչնան, անոր արդարութիւն ընեն, և իրենց նենգ, ապիկար, կործանարար քաղաքականութիւնը փոխեն։ Սրինակը հոս չառ Թարմ է Թուրքիոյ Հայոց համար։ Երեսուն տարիէ ի վեր կը պատրիարք կը կանչէինք ու, եթէ Թուրքիա մեր հայրենիքն է, ուրեմն մենք անշառ հայրենիքի չունինք և պէտք չէ որ ունենանք, այս անմիտ բռնակալութիւնը վերջ ի վերջոյ կործանման պիտի առնի երկիրը։ Մեր բոլոր ալ ըլլալու վրայ էր, երբ յանկարծ Թուրք հայրենասիրութիւնն ալ արթնցաւ, և զղջմունձաւ բան մը եղաւ, և կը յուսանք թէ հիմնաւոր բան մըն ալ կ'ըլլայ։

Ռուսիոյ Հայոց եկեղեցական կալուածները գիտնք թէ ի՞նչ գիշատիչ անյագութիւնով յափշտակեցան մեր ձեռքէն։ Ի զուր բողոքեցինք, ի զուր դատապարտեցինք։ Ի զուր Եւրոպական մամուլը արհամարհեց Ռուսիոյ այս ներքին քաղաքականութիւնը, որով Հայ վանքերու և եկեղեցիներու իսկական իրաւունքները խլել յանդգնեցաւ։ Ի զո՛ւր, ի զո՛ւր։ Արտաքին վտանգ մը պէտք էր անպատեռա որպէս զի կալուածները իրենց օրինաւոր տէրերուն դառնային։ Ճարտն Ս. Արեւելքի մէջ անմոռանալի հարուած մը տալու էր Կիրսի, Լոպանովներու երկրին ամենակալ աշխարհակալութեան, Ռուսիա իր հիմերէն ցնցելու էր արտաքուստ և ի ներքուստ, որպէս զի Լուսաւորչին արդար իրաւունքները ետ դարձուէին։ Ինչպէս կը յուսանք թէ բրնի դրուած հողերը Թուրքիոյ մէջ ետ պիտի դարձուին իրենց օրինաւոր տէրերուն, որոնք Հայ կը կոչուին կալուածական պետական տարիներուն մէջ։

Բանգուեցաւ այսպէս Ռուսիոյ Ս. Արեւելեան քաղաքականութիւնը, և անկաղնելի կերպով քանդուեցաւ։

Հիմակ որ իր պատմութեան, իր ազանիապատուկ ուսանդութեանց դիտակից կարովի Ազգ մը, որ Հայ կը կոչուի համայարհիկ պատմութեան մէջ, որ իր կարգին բաւական ալ օգտակար եղած է հեթանոսութեան խաւարէն քրիստոնէութեան լոյսին փոխադրելու։ Ռուսերը, որոնք իրենց կարգին այսօր քրիստոնէութիւնը իրենց միայն կը սեպհականացնեն կարգ մը ուրիշներու պէս, հիմակ որ այդ Ազգը, նոյն իսկ համակերպելով ռուսադիր Պալաժենիային կամ Գլոժենիային, պիտի կատարէ իր եկեղեցիին գերագոյն Պեսին ընտրութիւնը, այդ ռուսադէմ օրէնսդրութեան պարտադրել որամադրութիւններուն համաձայն, ուրկից ո՛ւր նոր բանութիւն մը շղթայի պէս մեր վրան կ'անցընեն, գաղտնի քաւարկութիւնը(.), իւրաքանչիւր անձ մէկ ձայն(.) ընելով։ Այս նոր օրէնքը ա՛վ հանց մեզի դէմ։ Պալաժենեան չի՛ք եղաւ, երբ եղաւ։ Նոր անիկա կորսնցուցէք մէջտեղէն, և ապա այդ նոր օրէնքը նետեցէք մեր երեսին, որ մենք ալ հարուածին պատասխան ըլլանք և բան ունենանք... չենք ունենք։

Արդէն սակեց առաջ Ռուսք ի՞նչ իրաւունք ունէին խառնուելու մեր Հայրապետին ընտրութեան եղանակին։ Հայը հարիւրէ աւելի Կաթողիկոս ընտրած էր երբ Ռուսք սակաւին քրիստոնէութեան ի՞նչ բառը չէին գիտեր, և երբ 150 տարի առաջ Ռուսք Բիզերտպարիի ճահիճները կը մաքրէին, Հայը քաղաքակրթութեան դարերու չարք մը ձգած էր իր ետեւէն։

Եւ երբ Ռուսիոյ ուշիարական բռնակը Պալաժենիա մը ծանրացուց կապտորէն Բրիտանեայ փոքրիկ հօտին վրայ, անոր պէտ է որ դադրած չէինք բողոքելէ։ Հիմայ Պոթումէն մեր պատուիրակները կ'եղերերգեն թէ Ռուսիա ամենաղորմածաբար նոր օրէնք մը դարձեր է կարգ մը սինոդականներու տեսարութեամբ։

Կը բողոքենք այս անիրաւ կորդարութեան դէմ, որ ապահովապէս ապիկար պիտի դառնայ Ազգին ընդհանրութեան հակառակութեան առջև։ Արդէն Պարթարքարանը պիտի հեռագրէ Թուրքահայ պատուիրակներուն որ չընդունին սանակ արառաց, անօրէն օրէնք, որ... ամենարդար Պալաժենիային ալ կը հակառէ։

Վատիկանի չրջանակներուն մէջ առած մը կայ, Qui mange le Pape, s'en crève. (Պապը ուտողը կը հաթի)։

Թողէ՛ք Հայը իր պապենական փոքրիկ ագարակին մէջ։ Ս. Գիրքը ազէկ վարեցէք չի խառնուիր ագարակին տեսք դպղնողներուն։

ԵՐ. Տ. ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

ՔՈՒՐԴԸ

Այն դեպքին ուր Բանակալութիւնը, ապալուած, կ'ելնայ Թաւալգոր, խսկոն ծնունդ կ'առնեն, կը մարմնաւորուին և կ'ուժեղանան իր Թշնամիները, Թշնամիներ՝ զոր սպանել ձգած էր, բայց չէր յաղդած, և որոնց ամենէն հզօրներէն կը մնայ անպայման Ցեղերու Համերաշխութիւնը։ Եւ այն պարագային ուր, իրր ժողովուրդներու ազատագրութեան գլխաւոր հիմ, համերաշխութիւնը հիմնել կ'ուզուի Թուրքիոյ բոլոր տարրերուն միջեւ, անկարելի էր որ անմահ Թուրքը անկէ Բուրդ տարրը։

Բուրդ տարրը... և ահա կ'ազդեցուին մեր աչքին առջեւ բոլոր այն ազգերը զոր Հայաստանի Հայը կրնց վերկանուն ցեղերու բնակութենէն, և որոնք եթէ ոչ բոլորովին, բայց գոնէ մասամբ չարժանի հանդիսացան Հայկական Դատի մը յարգութեան։ Լեռնաբնակ, միշտ ապատամբ ու թափառաշրջիկ, Բուրդ ցեղ հակադրութիւն մը կազմած է մինչև եռաքաղաղ, երկոգլուխ և նստակաց ցեղիմը, որպէս զ Հայը։—Հակադրութիւն մը որ, քանդիչ վարչութեան մը հետ, իր կարգին խոչընդոտ եղած է կուլտուրական բարեշրջական չարժումի և տարբերբ հեռանքները կրած են ա՛յ միայն հարեան ժողովուրդները, այլ նոյն իսկ ինքը՝ Բուրդ տարրը։

Իր բոլորովին նախնական ընդդիմութեան և կենցաղին մէջ, ենթարկուած նո՛ր ինքնանախնական կազմակերպութեան մը ուսանկանութեան, զրկուած միշտ այն բարոյական ազդակներէն որոնք ո և է ժողովուրդի բարձրացումը կ'ապահովեն, քարոզը մնացած է միշտ խաղարած, անզարդ, գործիք իր ցեղապետներու կամայականութեան, որոնք իրենց հանգստաւէտ ու անկախ դիրք մը ապահոված են իրենց վարած ցեղերուն վրայ տիրացած ազդեցութեամբը, կառավարական հարկադիր պայմաններու անտարբերութեամբ, և հարեան ազգերու, մասնաւորապէս Հայերու վրայ ի գործ դրած հարստահարութիւններով։

Այսպէս, պարզ է՝ թէ քրդական հարստահարութիւններու ուղղակի հեղինակ կը հանդիսանան ցեղապետները,— ինչպէս ուրեմն էր հասատել քրդական Ակումբն ալ իր մէկ յայտարարութեան մէջ— որոնք իրենց զենք դարձուցած են ազէտ, թշուառ ամբոխ մը, և իրենց այսպէս ըսենք, անբնաբարելի իրաւունքը դարձուցած վայելքը ալխատութեան արդիւնքներուն Հայ ցեղին որ իրենց համար յաւիտենական ստրուկն է եղած։ Անդիրը այն է որ այլ ևս չէ կարող տեւել իրերու այդ դրութիւնը, զոր հրամայական է դադրեցնել՝ ի՞նչ որ ալ ըլլայ, ի՞նչ գնով ալ որ կարելի ըլլայ։

×

Եւ ահա անխուսափելի պայման կը ներկայանայ քրդական ցեղերը, կամ ցեղապետները ուղղութեան բերելու։ Բրդական ակումբը, որ կազմուած է անշուշտ Բուրդ ցեղին շահերուն պաշտպանութեան համար, գերագոյն պարտականութիւն մը ունի այս տեսակէտէն, քանի որ Բուրդ ցեղին շահն իսկ կը պահանջէ ներկայ դրութեան բարեփոխումը, դէպի ընկերային ասոցիանական կազմակերպութիւն, դէպի զարգացումի կեանքը։

Մենք կ'ընդունինք, թէ միապետական վարչութիւնը, իր հայելիոյ քաղաքականութեան յետին կամ յայտնի միաքերուն մէջ քաղաքերած էր վայելուն ցեղապետները, պինդ էր զանոնք՝ այս կամ այն պատրուակով, նոյն իսկ Բրդասան մը տեղծելու յօժարած երկրին սահմաններուն մէջ՝ ի սպառ անհետացնելու համար Հայասանը։ Կը յիշենք նաև այն թելադրութիւնները ու այն խրախուսական ձեռնարկները, զորս չվարանեցաւ ընելու ատենին Անդլիական կառավարութիւնը իր ասանդական նենգամտութեամբ՝ Բուրդերը զինելու և Հայաստանի տեղ Բրդասան մը գոյացնելու համար, որովհետև յանձին Բրդերուն թշնամիներ գտած էր Ռուսիոյ դէմ, մինչ Հայերը ռուսասէր պատրաստութիւններ կը տեսնէին այն ատեն, ինչպէս արձանագրած է բոլոր ասանք Բաֆֆի տասնեն։ Բայց բոլոր այսպիսակն արձանագրութիւններ մնալու սահմանուած են այլև։ Ժամանակներու ընթացքին հետ ու Օսմանեան մեծ յեղաշրջումին հետ իրերու դրութեան հիմնական փոփոխութիւնը նոր արձանագրութիւններ կը ստեղծէ, ցեղերու համերաշխութեան պէտքը ընդհանուր նշանարանի կը վերածէ, և Հայաստանի մէջ այդ նշանարանը կիրառելու նա՛ Հայաքարդ համերաշխութեամբ։

Սպասելով որ իրեն յաջողներ ունենայ համաձայնութիւն Մկրտիչ եպիսկոպոս Տիգրանեանը, որ առաջին անգամ ելլելով Բուրդերուն մէջ Հայերէնի տարածման համար քարկան մը պատրաստեց, սպասելով որ Հայ գործիչներ ևս սանձնեն քրդական շարքերուն մէջ զարթումի ազդակը կեանքը տեղծելու և բարեկամութեան ու համերաշխութեան դաստանքը քարոզելու դէպի հարեւան այլացեղ տարրերը, ինչպէս փութաց համաբարեխութիւն կնքելու Հ. Ց. Դաշնակցութեան հետ, շարժուձեւ մը զոր կարելի չէ չողունել մեծ համակրութեամբ։

ԳԵՂԱՄ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԷՋԵՐ

(ՀԱՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՒԹԵՆԷՆ)

ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ

Ա.

1896ի աշնան սկիզբն ենք, Ցայգին վաղորդայնը։ Գալիս աթէն կը հասի. Թաղերը, Հայ Թաղերը Թաղուած դամբանային լռութեան մը մէջ, անհուն մթութիւն մը, դեռ կը մնան. փողոցները կը Թափուին, կը հեծեծեն, կ'անիծեն, կ'աղաչեն ու կը հայհոյեն այրեցած, արդեզուրկ մայրերը, գրգռեակներու մէջ մերկութիւնին հաղիւ ծածկած։

Բայց ինչո՞ւ։ —Ոչի՞ր մը գործուեցաւ հոն։

Բանտարութիւնը, բարձրակարգ Թագաւորին դուռը խոյացած, բիրերով ու սուերով զինեց Մուհամանդիական եղեռնագործ ձեռքերը, ու յարձակեցաւ կառուցիր, մոլեգին, յարձակեցաւ մարդկային էակներու վրայ. Ջարդարուած դանկերէն դուրս Թափուեցան ուղեղները, կէս կրծուած վիզեր կախուեցան լաթատոր ուսերու վրայ, դիակներ դիակներու վրայ ինկան. դիզուեցաւ, բրգացաւ, աշտարակուեցաւ Դիակոյտը։ Արիւնը, անմեղ զոհերուն կարմիր ու ջերմաջեր արիւնը, հեղեղեց, փողոցները ողողեց. հոս լիճ մը, հոն վտակ մը, ամէն կողմ պատեց, տարածուեցաւ, ծովացաւ....

Բռնակալութիւնը նայեցաւ, հանեցաւ իր գործին ու դիւցազն ժպտեցաւ։ Այո՛, ուրա՛խ էր, երջանկ էր ան, Բռնակալութիւնը. ա՛լ ամո՛ր էր իր գահը, Ոճիրին ու Արիւնին չէրայ հաստատուած. պատանդանք՝ Ցեղափոխութիւնը փրռուած, բիւր վէրքերով ու կէս մեռած։

Ուսաի տերութիւնը չկնա՜ծ, մայր երկրին ծոցէն դուրս Թափել ուսաւ Հայ կանանչ սերունդին մնացորդը...։ Արտաքսիչ հոսանքը, ուժգին, մոլեգին Թափով մը մղուելով, հազարաւոր մղոններով հեռու, օտար ափերը նետեց չարչարուած երկրին զաւակները։ Թալանուելէն փախչողներուն, ջարդերէն ապրածներուն, զնդանեներուն աղջամուղջին դեռ նոր լոյս աշխարհ ելլողներուն կարաւանն է, ան՜, ան՜ կը մեկնի շոգենաւը, ուրիշ մը ալ, դարձեալ ուրիշ շոգենաւ մը ալ, մեկը Վոլգայի Թերեռան մէջէն կը պտնայ դեպի վեր, Գանասի ափունքը, միւսը Մարմարայի կոհակներուն վրայէն սահելով կը սուրայ, կը հեռանայ. ուրի՛շ մը կը հասնի ետեւէն, ամէնքը լեցուն են ամբարնե՛ն ալ, մա՛լին ալ, մեքենանքուն տակն ու քովերն ալ, իրարու վրայ դիզուած, իրարու քով խիտ խիտ սեղմուած հոծ ամա՛ռ մը կը տանին, կը տանին պարպելու Գուլկարիա, Սգիպտոս, Իսմանիա, Յունաստան, յետոյ պիտի վերադառնան, դարձեալ պիտի բեռնուն Հայերը, պոլլոթուած տարուքներ, պիտի տանին մէկ մասը ծովը Թափեն, մնացորդը ցամաք մը հանեն ու վերադառնան։ Ու Զուն աւելց ամիսներ ու ամիսներ, ցաւագին ու եղերական չուն դեպի հիւսիս, հարաւ, արեւմուտք։ Արեւելքը միայն ղլացան Արեւելքի հարազատ զաւակներուն։

ՍՄ. ԲԻՒՐԱՏ

ԱՆՑՈՐԴԻ ԽՈՀԵՐ

ԴԷՊԻ Կ. ՊՈԼԻՍ

III

Ցարբրոդ ենք։ Բուլգարիայի սահմանն է։ Ես չեմ մոռացել բուլգար ուղեկցիս խօսքերը, թէ «մեր սահմանի վրայ մաքսային խստութիւն կայ»։ Եւ երբ ներս է գալիս շոգեկառք, պաշտօնեան առաջարկելով բանալ պայուսակները, ես փոխանակ նրա ցանկութիւնները կատարելու՝ դիմում եմ նրան հետեւեալ խօսքերով. «Լսեցէք, յարգելի պարոն, դուք դեռ երբէք սարուկ էիք և երազում էիք ազատութիւնը, և այսօր ազատ դուք անում էք այն բոլորը, ինչ յատուկ է ազատ ժողովրդներին։ Մի քաղաքակիրթ երկրին, ինձ թւում է, վայել չէ մաքսային այդ անախորժ խուզարկութիւնը դէպի սակ անցորդները։ Կամ գուցէ սլաւոն ժողովուրդները մի տեսակ թուրութիւն ունեն դէպի մաքսային դժուարութիւնները»։

Պաշտօնեան համբերութեամբ լսեց այդ բոլորը դրանք կանգնած, ձեռքով մի շարժում արեց ու հեռացաւ։ Պէտք էր տեսնել իմ բուլգար ուղեկիցների ցնծութիւնը։

Գնացքը շարժուեց նոյն դանդաղութեամբ, որպէս Սերբիայում, և ուղեկիցներս ցոյց տալով ճանապարհագրութեան աջ ու ձախ կողմերում նօսր անտառներով ծածկուած բլրակները՝ այնտեղում էին ինձ համոզել, որ Բուլգարիան աւելի գեղեցիկ և աւելի հարուստ բնութիւն ունի քան Սերբիան։

* *

Մօտենում ենք Սոֆիային։ Հակոյական մի հարթութիւն է բացւում մեր առաջ ինչպէս Աբրահամեան դաշտի հարթութիւնը։ Եւ լեռների մի պար բոլոր կողմերից շրջափակում է այն տարածութիւնը։

Սոֆիայում յայտնւում է, որ Թիւրքական երկաթուղիի սկսած գործադուլը տակաւին չարունակւում է և որ անկարելի է նոյն իսկ Ֆիլիպպօպոլ հասնել, որովհետև գնացքները կանգ են առնում կէս ճանապարհին։

Գալիս գնացող եւրոպացիները բռնմութիւն են։ Բոլորը հնաց են մտածում մի կերպ ընկնել Թիւրքական մայրաքաղաքը։ Իրարանցում, տարմանանք, հարցափորձ... Ի վերջոյ մեզ հաւատացնում են, որ կարելի է գնալ Վառնա երկաթուղով և այդտեղից նաւով մի գիշերուայ մէջ մտնել Գալիս։

* *

Ճաշ է։ Պէտք է սպասել երեկոյեան 12ի գնացքին։ Մեկնում եմ քաղաք Հայ գաղութը գտնելու և մի փոքր մտածկոտ տեսնելու փոքրիկ պետութեան մայրաքաղաքը։

Կարծեմ սխալած չեմ լինի, եթէ ասեմ, որ Սոֆիան Բուլգարիայի իսկական պատկերն է։ Ամէն բան նոր է։ Ամեն փոփոխում սկսած են նոր շինութիւններ Եւ փոքրիկ ժողովրդի առաջդիմութեան թափը այստեղ երեւում է ամեն քայլափոխում։ Նոր են մայթերը, նոր սալայատակները, ու անց ու դարձ անող բազմութիւնը նորութիւններով հիացած՝ նը-մանում է այն մանուկին, որին մայրը նոր զգեստ հագցրած ուղարկել է փողոց։ Այստեղ ամեն ինչ կայ, ինչ որ յատուկ է մայրաքաղաքներին, և ամէն ինչ համապատասխան է երկրի փոքրութեանը։ Ի զուր կը փնտռէք եւրոպական խոշոր մայրաքաղաքների հասարակական շէնքերի գեղեցիկ մեծութիւնը։ Փոքրիկ համալսարան, մի փոքրիկ մուզէյ, փոքրիկ պարլամենտ և իշխանական մի պարզ պալատ։

Թւում է, թէ այս քաղաքը վերածնուլ երկրի հետ ծնունդ է առել յաղթութեան միջից։ Նոր յաղակագէի վրայ նա փռուում, տարածւում է և հինգ տա տարում ամբողջ Բալկանների ամենագեղեցիկ քաղաքը կը դառնայ։

Տակաւին եւրոպական կեանքը չի կարողացել ամբողջապէս թօթափել իրենից արեւելքի փոշին։ Մէշիթներ կան հոն ու խարխլած, որոնք յամառութեամբ տակաւին պահում են մօտիկ անցեալը և մի-մի յուշարձաններ են այս ժողովրդի կրած սև օրերին։

Կրօնների և քաղաքակրթութեան մրցութեան տարբ պատկեր են քաղաքիս այս անկիւնում տակաւին կանգուն աղօթատները, որոնց համար չես կարող ասել, եկեղեցի են, թէ մէշիթ։ Մի ժամանակ նրանք եղել են եկեղեցիներ. յետոյ թուրքական իշխանը վար է առել նրանց կատարից խաչը և անկել է կիսալուսինը։ Այժմ էլ կիսալուսինն է վար առած և նրա տեղը փայլփլում է խաչը։

* *

Զարմանալի է, թէ ինչ դանդաղութեամբ է առաջադիմում կրօնական համբերողութեան ոգին։ Մի նոր և մեծ փաղոյզ ընթացքը խափանել է մի հին մէշիթ։ Կառավարութիւնը առաջարկում է Մահմեդականներին քաղաքի բարձրադիրութեան համար վերցնել այդ մէշիթը, առաջարկելով տեղ և դրամ նորը կառուցանելու համար։ Մահմեդականները լսել չեն ուզում։ Երեկոյ տերերը տակաւին չեն կարողանում հաշտուել իրենց նոր կացութեան հետ և մէշիթի տեղի մէջ տեսնում են տարաբաղա մի նշան։ Եւ ամենեքեան մէշիթին իր տեղումն է և փողոցը կանգ է տալ։

Արեւելքի մեծարդները տակաւին միայն Մահմեդական աղօթատները չեն։ Նոյն իսկ եւրոպական փողոցների վրայ բաւական շատ են Թիւրքական սրբարանները, ուր Բուլգար ժողովուրդը սիրում է նարդիի խաղի ընթացքում մի մի բաժակ Թիւրքական սուրճ խմել։

Սրանք Արեւելքի Թաղած արտաքին նշաններն են։ Բայց մի՞ կարող է ասել, Թէ ինչ է Թաղել Թիւրքական տիրապետութիւնը Բուլգարի սլաւոն հոգու մէջ։

* *

Տիրապետութիւնները բռնապետական Թէ խաղաղ՝ երբէք անհետ չեն անցնում մեկ ժողովրդի նկարագրի վրայ։

Սոֆիայի փողոցներում ես կանայք տեսայ ոսկաբերի և անհամբոյր արտաքինով, որոնք գնչուներ էին յիշեցնում, որ եկել էին Բուլգարիայի խորքերից։ Քիչ անգամ եմ տեսել մի այդպէս ազատ ժողովուրդ, բուլգարական տիպը շատ քիչ բան է պահել սլաւոնականից և արեւելքը խիստ չեշտուած է նրա դիմագծերի վրայ։

Բուլգար ժողովուրդը, ինչպէս բոլոր փոքր ժողովուրդները, մեծ կրքեր ունի։ Մինչդային քաղաքականութեամբ և իր երկրի քաղաքական կեանքով նա ապրում է աւելի քան կը պահանջէր իր վիճակին։ Ամենքը լրագիր են կարդում և ամենքը յուզուած են Գիչովի միջադեպով։

«Պատերազմը անխուսափելի է», ճչում է մի կիսախելագար լրագրավաճառ։ Թերթերը խլւում են և մարդերի բարձրաձայն փոխանակութիւնը մոմացով լցնում է փողոցները։

Պատերազմը Թիւրքիայի հետ... Դա մի կոչմարի պէս կախուած է այս երկրի վրայ։

ԹԵՐԹՕՆ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„Ի — ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(67)

ԲԱՆՏԷ ԲԱՆՏ

ԻԲ.

— Կը կարծէք թէ լոկ Մարչո՛ մէջ պիտի գործեմ. համբաւս վրայ է Բիլիս. Թաղապետութեան բժիշկը կայ հոն, Տոքթ. Տ, էնֆիէեանը. կէս ժամ կը սեսակցիմ, կը բաւէ, չա՛ռ գաղանիքներ կան անոր քով։ Անկէ կ'անցնիմ Այնթապ, հո՛ն ալ կը ճանչնամ քանի մը վարժապետներ, վաճառականներ ու ջոջեր, որոնք դրա՛մ կը բանեն. մէկիկ մէկիկ հոս գրկել կուտանք շղթայապ իրեու կալանեալներ. աղո՛ր մը քրքանցուցէք գիրենք, յետոյ ետ դարձուցէ՛ք։

— Հեղհեղեալ աչքս կը մնանա, իրա՛ւ հարազատ ու հաւատարիմ զաւակ մըն ես դուն. խոսասմ՝ խոսասմ է, վերադարձիդ փոքէ՛ գիս, ինչեր պիտի ընեմ, ինչեր, քեզ վարձատրել տալու համար Սըլաթ պիտի սեղեկագրեմ քու Թանկագին ծառայութիւններդ. տա՛ս կ'ըսեմ քեզի։

— Շնորհակա՛լ եմ, բարերա՛ր բաչա, ես Ձեր տաքին անարդ հ՞ղն եմ.

— Օ՜ն ուրեմն, տա՛լ չուշանա. կրնաս իրկուընկ ճամբայ ելլել, մեկնումիդ ժամը ջանա՛ իմացընել որ ծածկագիրը քաչել տամ ետեւէդ։

— Վստահաչուք բաչա՛, իրկուընկ չե՛մ կրնար մեկնիլ, որովհետև գիշերաժողով մը պիտի ունենանք մեր տունը. Նիսաբ վերջանալուն, ժամացոյցը դեռ կէս գիշեր չ զարկած, կը մեկնիմ. հեռանաբար, Ձեր վստահութիւնը կրնայ գիշերով կամ առաւն կանուխ հեռագրել տալ Մարաչ։

Աբիվի արժանաւոր տանը, կատարելով ու դեռին ծանելով ետ ետ քաչուեցաւ ու բժիշկեցաւ։

Գալատին սանդուխներէն արագ արագ վար իջաւ, առանց չուրջը նայելու, բանեց չիտակ ճամբան որ կը տանի Ագբպէ Թաղը, ուր կը գտնուէր իր բնակարանը։ Դուռը զարկաւ, սպասուհին բացաւ ու ինքը ներս մտաւ։ Սեղանը պատրաստ էր. իր կինը, երկու փոքրիկներովը կը սպասէր մինչեւ այն ատեն. կէս օրը մէկու. կէս ժամ անցած էր։ Սեղանին վրայ, Իլմի երբէք չուներ խօսելու սովորութիւնը, օրերէ ի վեր անօթի մնացած չունի մը պէս կը լափէր կերակուրները, կը լղճրտաւեր ու կը սրբէր պնակները, անմրցելի չաղակեր մըն էր։ Բայց այդ օրը, բաղդատմամբ ուրիշ օրերու, կէս մը կշտացած, ելաւ սեղանէն, քաչուեցաւ իր առանձնասենեակը, պատուիրելով որ երեք ժամէն արթնցընեն զինքը։

Ու երեք ժամ չարունակ քնացաւ ան, ինչպէս կը քնանայ վագր մը իր յօշտած ու ամրողջովին կերած օրսը մարելու համար։ Երբ որ արթնցաւ, իրիկնադէմի ազօթքի հրաւէրը կը կարդացուէր մինարէներուն գագաթներէն։ Մեր հայրենաբեր Իլմին դուրս ելաւ, օդ առնելու համար, գնաց նստաւ Նարայի գետակին եղերքի սրճարաններէն մէկուն մէջ, ծառի մը տակ։ Սիւրիական նարկիլէ մը լեցնել տուաւ, սկսաւ գաղտաբարնել։

Այնուն վերջալոյսի մը հիւանդոտ ճառագայթները կը մեռնէին Հալէպի միջնաբերդին կեդրոնը ցցուած խրոխտ մինարէին գագաթը. մութը կամաց կամաց կ'իջնէր ամպերէ վար ու կը տարածուէր քարէ քաղքին վրայ. երբեմնի արքայանիստ քաղաքներու կամարներուն վրայէն անցնող տխուր հովերը կուգային շոյելու Իլմի ճակատը, որուն ներքեւ դժոխային ծրագիրներ կը թխէին։ Իրեու տաւերներուն խառնուած մարդկային ստուերներ մըն ալ ինքը, կը չարունակէր քաչել իր նարկիլէն, մութին մէջ ծուռալով անոր մոգական մութին գուլաներուն մէջ պոռ մը խորասուզուած, երազելով իր ապագայ փառքին լուսապսակը, որ պիտի շողշողար հարիւրաւոր ամենազօրեղ գերեզմաններուն վերեւ....

Ա՛լ պէտք է ելլէր սրճարանէն, մտաբերելով թէ նոյն իրիկունը Հնչակեան կուսակցութեան մասնաճիւղը պիտի գումարէր իր չաբաթական սովորական նիստը, ընթերցիկ գործերու քննութեան համար։ Ի՛ր իսկ, ընկեր Արծրունի նախագահութեան տակ ու ի՛ր բնակարանին մէջ։ Եւ ելաւ, բանեց իր տան ճամբան։ Նոյն գիշերը, Խզէի բացարձակ հանդարտութեամբ, նախագահեց Նիստին, լսեց Թեր ու դէմ կարծիքները, նոր որոշումներ քննարկեց։ Լեռայ, յեղափոխական ընկերներուն հաղորդելով իր Մարաչ

Մակեդոնիան ասիներ չարունակ հե՛ի՛ հե է պահել այս ժողովրդին, և նա չի թնայել ոչինչ իր երիտասարդ բանակը կուռ և անպարտելի դարձնելու համար։ Ոչ մի երկրում գուցէ զինուորականները այնպէս հասարակական գուգրդուանքի առարկայ չեն, ինչպէս Բուլգարիայում։

Փողոցներում նրանց տեսքը, նրանց համազգեստը երեխաների պէս զուարճացնում է ամենքին։ Նրանք, զինուորականները, այդ զգում են։ Նրանց քայլուածքը խրոխտ է, կեցուածքը քաջարի և ամբողջ արտաքինը ինքնավստահութեան և ռազմական կորովի կենքն է կրում։—

Բուլգար բարեկամներ ինձ նստակայց կացին տարան, ուր խմած է ամէն երեկոյ Սոֆիայի բոմոնդը և մեծ մասամբ զինուորականներ, որոնք այստեղ տէր են և իշխում են, որովհետև իրենց մէջ մտնում են Բուլգարիայի ապագայ յոյսերը։—

—Նայեցէք սրան, ասում էր ինձ Սարքիզովից ընկերներից մէկը, ցոյց տալով իշխանի մի երիտասարդ ադիւտանտի,— դա մեր զինուորական մինիստրի որդին է, նոր է վերադարձել Ֆրանսիական Սէն Սիրից, և տեսէք ինչ հայկապ է, ինչ առնական արտաքին ունի... Ադիւտանտ երիտասարդ գրաչ էր։

Ֆրանսիան է Բուլգարիայի զինուորական ուսուցիչը։ Այս երիտասարդ սպաներից շատերն այնտեղ են ուսել ռազմական արուեստ։ Ամենքն են խօսում Ֆրանսերէն և սիրում են Ֆրանսիան։

Դէշովի միջոցէպին Սոֆիայում առանձին կարեւորութիւն չէին տալիս և հաւատացած էին, որ նա կը լուծուի յօդուտ իրենց։ Բայց պատերազմը համարում էին անխուսափելի դարձեալ Մակեդոնիայի պատճառով։ Սակայն այդ անխուսափելութիւնը այնքան չի համապատասխանում քաղաքական իրականութեան, որքան Բուլգար ժողովրդի գաղտնի ենչերը։

Այս ժողովուրդը լինելութեան մէջ է, երիտասարդ է, կորովալից և կարեւոր փնտռում է, թէ ում հետ չափ։

(Գործ) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

V(*)

ԶՆԴԻՒՄԱԴԻՐ ՈՒԱԾԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Նախորդ յօդուածներով մենք համառօտակի վերլուծեցինք քաղաքական կուսութեան զանազան յարաբերութիւններն ու նրանց կերպարանափոխութիւնը «Արեւելեան Ենդրի» նկատմամբ, իսկ այս անգամ կ'անցնինք, եթէ հնարաւոր կերպով, դէպի այն բոլոր ներքին պայմանները ու ազդակները, որոնք իրենց ձգողութեան այժմ օրօրեցին այդ եւրոպական քաղաքականութեան կշռի նժարները դէպի այս ու այն ուղղութեամբ, և ուր նրանց տարբեր ժամանակներում տուել կամ նուազ մասնաց։ Այս, անտարակոյս է, և մեր նպատակն է այդ ցոյց տալ ինչքան որ հնարաւոր եղաւ մի յօդուածում նախ՝ որ Եւրոպական քաղաքականութիւնը տառնում էր նոր ձև, նոր դասաւորութիւններ հմմանալ Թիւրքիայում կատարուած յեղափոխական շարժումների, երկրորդ թէ ի՞նչպիսի տարերից էին կազմուած այն ներքին ըմբոստ ազդակները, և երրորդ այդ յեղափոխական ազդակները ինչ չափով ազդեցութիւն ու մասնակցութիւն ունեցան Թիւրքիայում կատարուած վերջին յեղափոխութեան մէջ, նոր սահմանադրական կարգերի հաստատման այդ պատմական գործում։

Անցեալ դարու 80ական թուականները յայտնի դարձան այն պատճառով որ նրանց հետ Թիւրքական կայսրութեան մէջ սկսում է մի սխալ ու տրիւնալի շրջան բռնութիւնների, սիստեմատիկ ու անողոք քաղաքական ճնշումների, որոնք երբ և է արձանագրուել են ազգերի պատմութեան մէջ։

Մեր յիշողութեան մէջ դեռ և թարմ են ինչպէս կառավարութիւնը հետզհետէ ամնատակ էր ասում այս ու այն ազգի իրաւունքները, ճնշում, կեղեքում, կոտորածներում նրանց առաջնորդներն հոսում։ Իսկ միւս կողմից, այդ հարատեւած ժողովուրդները սենչում են ազատել, դարձնել, վերջինել մի ինքնուրոյն

(*) Այս յօդուածը պէտք էր կանգնէր առաջի օրուան յօդուածը։ Ս. ԽՄԲ.

կեանք, կուռում են խելագար բռնակալութեան դէմ ամէն մի հնարաւոր միջոցներով, բազաքում, ղենք բարձրացնում։ Հին կարգերը չէին ուզում տեղի տալ, այլ ընդհակառակը յենուած ամբոխին ագիտութեան վրայ, նրանց պաշտպանները առաջարկին անլուր բռնութիւններ, լեզուերին բանտերը հաղարաւոր զոհերին, սպանեցին, կախաղան բարձրացրին, ողողեցին ընդարձակատարալ երկիրը մարդկանց արիւններով։ Բայց ինչ։ Մահը, սովը բանտերը չէին կարող սպանել գաղափարը, մտքերը, որոնք մարդկանց արիացնում են, բարձրացնում նրանց հոգիները,— ճնչածները պատասխանեցին ուելի բուռն կերպով, նրանք յայտարարեցին օրհասական կռիւը անողոք ու վրէժխնդիր։

Եւ այսպէս, երկիրը ենթարկուեց մի ընդարձակ ուերակի, անապահով, արիւնի կրակի մէջ ու անանկ։ Եւրոպական շահերը փոփոխուում էին, և անցեալ 25 տարիների ընթացքում յաճախ եւրոպական պատերազմի սպառնիքը ցցում էր քաղաքական աշխարհում ինչպէս մի նախապաշարուածի ուրուականը, և ամէն անգամ կամիէն փակում էր մի ցուցական միջամտութեամբ այս կամ այն տերութեան կողմից կամ նոր գօնսէրթների խլումով և հրեանն էլ հիւանդի մարմնի մի մասի անդամահատութեամբ։

Ընթերցողները թող վերադարձուն ժամիկ անցեալի իրանց յիշողութիւնները սիստեմատիկ կերպով, համեմատելով Հայաստանում, Կրէտէում, Մակեդոնիայում տեղի ունեցած ազատագրական շարժումները՝ զուգընթացաբար Եւրոպական պատերազմների առանձին կամ հաւաքական յարաբերութիւնների հետ։ Ահա կուռի մէջ են Հայը, Կրէտացին, Մակեդոնացին, ուրոյն ուրոյն, երկրի զանազան մասերում։ Նրանց ամէն մէկը ձեռք բերեց պատմական նշանակելի յաղթութիւններ պարբերաբար։—Ազատութեան կռիւը չարունակւում է անդադար և հեռահեստ մանում ուելի ու ուելի ուռ ու վճռական չրջանների մէջ։ 90ական թուականներից յետոյ բռնակալութեան դէմ կուողները քանիցս անգամներ ենթարկեցին Թիւրքիայի գոյութիւնը օրհասական վիճակի։ 1894, 95, 97 և 1900 թուականներին Հայերը, Յոյները և Մակեդոնացիները առաջարկին պատմական ժամանակներ, երբ Եւրոպան ուրիշ հնարաւորութիւն չուներ բայց եթէ՝ կանգնած լինելով ընդհանուր պատերազմի չէմքին՝ անդամահատել, բաժնել Թիւրքիային։ Թող Բերլինի պաշտօնական պատմութիւնը, Բիւ-Բուլքէրն ու Լիվոը ծանները, այնտեղ տեսնում է վճռ կերպով որ Եւրոպական պետութիւնների հաւաքական վերաբերութիւնը «Արեւելեան Ենդրի» նկատմամբ հեռահեստ գրեսաուիզէ է լինում, զատում, մերձենում մի ընդհանուր կոնսերթի։

Եւ վերջապէս հասնում է այն գեղեցիկ ժամը, Բուսս-Շարանական պատերազմը, որի նշանակութեան մասին մենք խօսեցինք բուսական երկար անգամ յօդուածներում, երբ «Արեւելեան Ենդրի» լուծումը դիմաւորում է իր ոգնչելի առաջին։ Դրանից յետոյ կիսայարեան Ռուսիան փչում՝ սոխպած եղաւ հաշուել ուանդական Թշնամու հետ, և տեսնել ներդաշնակ գոյներ իր ու Անգլիայի քաղաքական աշխարհահայեացքների մէջ։ Դրանից յետոյ Անգլիան, զգալով իրան ազատ ծայրագոյն ու միջին Ասիայում, գնում է քաղաքական նոր ուղի, նոր ծրագիր և յաճախ դնում է իր վէտոն Գերմանիայի հին Թիւրքիայի խնամակալի հանդէպ։ Դրանից յետոյ Թիւրքիայի անկման կամ բարենորոգման խնդիրը առանում է այժմեութիւն՝ չնորհով Մակեդոնական ու Հայկական ոստիների ու հերոսական կռիւների չարքերի։

ՀՐԱՉԵԱՑ-ՄԱՐԱԼ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ

ՕՍՄ. ԲԱՐԼԱՄԷՆԹԻ ԸՆՏՐԵԼԻՆԵՐԸ

Զարմացումով կարդացի Մանզուսկի ազգային լուրերու բաժնին մէջ թէ Խարբերդի կուսակալութենէն Օ.մ. Բարլամենթի անդամ ընտրուած են երեք Թուրքեր. Մուհամմէտ Նուրի. Ասրմ և Զիա պէյերը, որոնք մեկնած են մօտ օրէն Պոլիս գալու համար։

Ինձ նման շատեր անուշադիր կը զարմանան թէ ի՞նչպէս կ'ելլայ որ այս երեքն մէկ մեր դէթ Հայ մը՝ ինչպէս Ռուբէն էֆ. Զարդարեանը՝ տրժանի եղած չէ չտեսնելու այնքան բազմաթիւ Հայերու քուէները, որպէս զի կարենար Բարլամէնթին մէջ ձշմարտապէս կատարել իր դերը, և հանդիպ երկար տարիներէ ի վեր բռնապետութեան հիրանոներուն ներքեւ տառապող ժողովուրդի մը շահերը պաշտպանելու սիրան ու փոյթ ունենար։ Եւ տարօրինակը հոն է որ Հայ ժողովուրդը տակաւին արթնութիւն չէ ունեցած առանց նրկատմամբ լաւ խորհրդածելու ու կշռելու, քանի որ այդպիսիները երէկ կամ ամիս մը առաջ ինչ անհաւատալի անարդարութիւններ, բռնարարութիւններ գործողներ էին, և հիմա անմիջապէս մոռնալով անցեալը, որ չատ թարմ է, կրկին կ'ինամ սիալումի շաղիկ մէջ։

Ինչ որ ըլլայ սակայն արդիւնքը, կ'արժէ որ համառօտակի մէջ բերենք մէկ քանի տողերով այն միջոցները՝ որոնցմով կրցած են յիշեալ այդ երեք Թուրք անձնաւորութիւնները ընտրելի ըլլալ Օսմ. Բարլամէնթի։ Գիտնալու ենք որ այս երեքութիւն կազմող անձերը արդէն Մէզիրէի ամէնէն ջոջ ու ազդեցիկներէն ըլլալէ զատ, ամէնէն ալ հարուստները կրնան համարուիլ ամէն տեսակէտով։

Նախ որ ունենալով ընդարձակ մշակելի դաշտագետիններ չատ մը գիւղերու շրջակայքը, յանձնած են զանոնք մարապետներու ամէն գիւղերու ընտիրներուն։ Այս կերպով գիւղացիներու վրայ ճնշում բանեցնելով պարտաւորեցուցած են որպէս զի անպատճառ քուէները իրենց արարի փոխանակ ուրիշի, մանաւանդ Հայու մը։ Գիւղացին արդէն բոլորովին ոգէս, անկարող մտածելու հեռակայ ազգան, որ՝ իրեն համար արժէք չունի, քանի որ ներկան է միայն իր մտածումի առարկան եղող ապրուստը, կամայ ակամայ կը խոնարհի վաստակի միջոց հայթայթող աղան հրամանին, և ոչ միայն իր քուէն ապրապարտակամութիւն կը յայտնէ, այլև կը խոստանայ ոգի ի բռին աշխատիլ հանելու իր պարագաները, բարեկամները և ծանօթները, որպէս զի ամբողջն առ պարտաւորի իրենց քուէները առ նոյն այդ աղային։ Հակառակ պարագային ազան պիտի բարկանայ իր դէմ և հոգերը ձեռքէն առնելով պիտի յանձնէ ուրիշի մը, որը անշուշտ կատարած է իր փոփաքը։

Իսկ գալով աղային ոչ մարապա եղողներուն, անոնց ալ հարկաւ մէկ մէկ փալլուն խոստումներով չլացուցած է անոնց աչքերը, որով կը յուսայի չտիլ գիւղի մը մեծամասնութեան քուէները, ինչպէս նաև ուրիշ գիւղերու ալ։

Առնցմէ Զիա պէյ և Ասրմ պէյ բուսածները պարբերաբար չատ մը գիւղերու տարեկան տառնորդ հաւաքող (խաս ազազ)ներ կ'ելլան։ Եւ մասնակ և երեւակայել թէ այս պարագային ինչեր չեն կրնար ընել խեղճ գիւղացիներու արդար վառանկին վրայ։ ուստի մեզադրելու չենք գիւղացիները, քանի որ ամէն կերպով տարուած են գլուխ ծռել ամէն տարիի պահանջումներու։ Կը մնայ անդին Մէզիրէի քաղաքի և մի քանի գիւղերու ժողովուրդները։ որոնք այլ և այլ չահասիրական նկատումներով կը հակառակին իրարու դէմ և հակակուսակցութեանց բաժնելով՝ տեղի կուսան ոչ թէ սրտանուր ներկայացուցիչներ լրջին մեկուսի և անարդար ու բռնաւոր մարդիկ հանին իրենց փոփաքին։

Արդ ես ալ Խարբերդի հարազատ զաւակներէն՝ սրտոր բողոքը կ'ելլամ այդ ընտրելիներուն՝ և մանաւանդ Ասրմ պէյ ըսուած անարդայանին մասին թէ որչափ հեռի է իր անձը բազմելու Բարլամէնթի Թաղայ սթասներու վրայ։

Ահա հոս պարտաւոր է Օսմ. Բուսիրէն այդերը բանալու և տանկ գործունէութեան մը սկսելու, ճշտելու այս ճնչումով կատարուած անարդարութիւնը, որպէս զի ապագային չի հանդիպի բռնատիրական մարդոց տաւար խումբի մը, որանց ո՛վ գիտէ ինչեր չեն կրնար ընել արդեօք ի վնաս թէ՛ ժողովրդեան և թէ՛ պետութեան։ որովհետև ատանց դերը պիտի ելլայ վճռելու համար ժողովրդի մը ապագայ ճակատագիրը։

Այո՛, Օսմ. Բուսիրէն բացարձակ ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ, որպէս զի արդիւնքը ելլայ լաւագոյն։ Ասրմ պէյի վարած անարդայական կեանքին մի քանի անեղծութիւնները։ Մասէն տեղեակ և ականատես վկայ եղած եմ յիշելուն դէպ վարքին և ո՛րքանեան ատոր ու ցոփ արարքներուն։

Ցիշենք հոս թէ ինքն էր որ չարունակ Մէզիրէի կուսակալանիստ քաղաքէն՝ հանրի ըստած հայրենի գիւղին և իր մարապային ատն մէջ ելլայ ցերեկ, ելլայ գիշեր ատեն, կառքերու մէջ բազմած ազնիներ կը բերէր։ և օրերով հոն կը զուարճանար նուազով մի ասէն և կը լուկէր զանոնք մինչև լոյս պակելով անասնոց բնակարանին, ախոռին մէջ։ Այդ ազատ սեսարանները կը պարզուէին այնքան անպատկառօրէն որ հոս նկարագրել չատ երկար պիտի ելլայ։ միայն ասչափ պէտք է ըսել թէ հանդիսականները կը կազմէին գիւղացին, ընտանիքը, զաւակները, ազայ կամ աղջիկ, և ցաւալին հոն է յայտնի ինձ, նոյն իսկ մանկամարդ հարազատներու ներկայութեան։

Քանի քանի անգամներ գիւղի աւագերէց Տ. Մկրտիչ քհն. Կիւրեղեան Հայրը, կանչած է իր մօտ տանտէրը և յորդորած է որպէս զի չէիրրնկալէ այդ անբարոյական պէտը, սակայն գիւղացին տա կերպ պատասխանած է նոյն իսկ իմ ներկայութեանս թէ. «Տէր Հա՛յր, ոսքդ պաղնամ չեմ կրնար չընդունիլ որովհեան կը վախեմ»։

Էհ ուրեմն ո՞ւր կը մնայ Արդարութիւն, Հաւասարութիւն և Աղատութիւն երբ կ'ընտրուին Բարլամէնթի՝ այսպիսի անձեր որոնց գործը եղած է միշտ տ ու տարսի տեսել խեղճ ժողովրդին վրայ, և հիմայ ճնշումի միջոցա. ատացած այնքան ստուար քուէները չալկած ուսերուն վրայ՝ Պոլիս կուգան իրենց բռնապետական ոգիին տակը կոխուելու։

Ե. Մ. ԱՐԱԳԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սիրոյ միութեան մեծ կեդրոնն է որ ամէնուս եղբայրակցութիւնը կը յիշեցնէ. ահա այս ճշմարտութիւնն է որ մարդս կը մղէ միասին ցաւիլ, օգնել և միթարող ըլլալ արկածեալներու։

Մենք Հայ կիներս չատ բան կրնանք ընել մեղմելու թշուառութիւնը, որ անոնց կերպով կը ծանրանայ այնքան հազարաւոր քոյրերու վրայ։ Պէտք է ամենքս ալ կրցածնուս չափ ապացոյց մը տանք այս զահաբերութեան ոգիին, ցոյց տանք թէ արկածեալին հետ գիտենք վշտակից ըլլալ, որմէ ամենքս ալ վառուած ըլլալու ենք այս միջոցներուս։ Այդ ամէն ժամանակէ աւելի պէտք ունինք մեր մտաւորական բոլոր կորովին։ ա՛լ մի վատնիք, այն փչալից համբաները որ արդէն կ'ելլային մեզ յառաջանալու, փչուեցան, մաքրուեցան որդոտութեան ուռը մանգաղով։ կանգնեցէ՛ք ա՛վ թմբած հոգիներ, տառած արիւները թող հոսն ձեր երակներու մէջ։ պարտանա՞ւ էք, ուրիշ խիղճ, զգացում, օգտակար եղէք հանրութեան։

Անմիջական օգնութիւններէ զատ աշխատելի կեղով գիւրութիւններ ունենք աշխատութիւնը ընծայելու մեր ազգին։ Փորձով մը կրնանք տեսնել, թէ ինչպէս ամէն Հայ կին իր պարականութիւնն տարուան մէջ եթէ պարտասէ քանի մը ձեռագործ իր կարողութեան չափով և հաւաքելով զրկուի հարուստ երկիրներ բաւական մեծ հասոյթ պիտի գոյանայ, և միանգամայն պիտի գնահատուին մեր գործերը օտար տեսակիցներէն ու արտադրութեանց աղբիւրը երբեք չպիտի ցամքի մեր մտաղ տերունդն ալ մեզի հետեւելով։

Ունինք կարող և աղջամ մարմիններ. վատահ եմ որ չպիտի զլանան իրենց ազգութիւնամբ մեզ քաջալերել։

Կոչում կ'ընեմ նաև արտասահմանի զգայուն կանանց միանալ Թուրքիոյ քոյրերուն հետ, փառքը կազմելու Հայ իգական սեռին։ մեր անձնուիրութիւնները Աստուած պիտի վարձատրէ և այն հերոսները, որք մեր փրկութեան համար զոհուեցան, պիտի հրճուին երկինքէն իրենց այրիները մասամբ մխիթարուած տեսնելով։

ԷԼԻԶ Կ. ՋԻՒԶԻՒՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Գուրու-Չեշմէ.

ՊԱՐԶ ՕՐԱՑՈՅՑ 1909 ՏԱՐԻՈՅ

Ս. Փ. Ազգ. Հիւանդանոցին տեսչական 1909 տարւոյ պարզ Օրացոյցը հրատարակ եղած է մաքուր ապագրութեամբ և զարդարուած բոլոր գրավաճառաց քով։ Գինն է 1 դահեկան։

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԻԿ ՑԻՇԱՏԱԿԸ

Ահա կը մօտենայ տարին երբ Հայոց պաշտելի Հայրապետը՝ Խրիմեան Հայրիկը, այնքան առատապանքներէ ու վիշտերէ վերջ, յաւիտենականութեան փոխուեցաւ առանց իր իղձերի իրականացումը տեսնելու։ Տառապեցաւ իր ազգի համար, իր սրբազան կեանքը զոհաբերեց անոր ազատութեան արշալոյսը փութացնելու։ Հայկական վերածնութեան առաջին ռահվիրան հանդիսացաւ բուն իսկ հայաստանի մէջ և իր ամբողջ կեանքը Հայ ժողովրդի բարօրութեան և երջանկութեան նուիրեց։ որի համար էլ իրաւամբ «Հայոց Հայրիկ» կոչուեցաւ։

Հայ ժողովուրդը Մեծ Հայրենաւորի յիշատակը առաջ չբաւականացաւ միայն ուշադրութեան արժանացնելով, այլ անոյշ յիշատակը յաւերժացնելու համար. «Հայրիկ Ցշատակ հաստատութեան գեղեցիկ միտքը յղացաւ։

Կովկաս և Ամերիկա միաժամանակ և անկախաբար յղացան այդ միտքը և սկսան գործադրել։ Արդէն այդ նպատակով երկու տեղերն էլ հազարաւոր տարներ հաւաքուած են, Հայրիկի յիսուն տարի առաջ սկսած կրթական հաստատութիւնը աւելի լայն հիմքերի վրայ դնելով զարգացնելու համար։

Նպատակը վեհ է և ձեռնարկը հոկայ, որի իրականացումը միայն համազգային գործակցութեամբ կը լինի։ Երէկ, երբ բանակալութիւնը միահեծան կ'իշխեր Տաճկաստանի վրայ, Հայ ժողովրդի մեծ մասը որ իր Հայրիկի գերդուքեանն, մասնաւորեան և սիրոյ առարկան դարձած էր 70 երկար տարիներէ ի վեր, սկսայ ձեռնասկ կը մնար Հայոց «Մեծ ծերունի»ի յիշատակին կանգնելիք յուշարձանին համար իր կամաւոր նէրը տալու։ Այսօր, փառք Աստուծոյ, ազատեր Օսմանցիների ջանքերով և Յեղափոխութեան մեծ վարդապետի աշակերտների Թափած արիւնով՝ խորտակուած է բանակալութիւնը և Օսմանեան Կայսրութիւնը սահմանադրական ազատ երկիր մը դարձած է։ Տաճկաստանի Հայերի վրայ մեծ պարտականութիւն մը կայ, երախտագէտ սորդիներ լինելու Հայոց Հայրիկի, որ նոյն իսկ հոգեւարքի պահուն մահուան արեւ իրքը մոռցած իր շատաների ջարդ ու կոտորածը կը յիշէր և տանջոց ցաւերով կը տառապէր։

Խրիմեան Հայրիկը 1885ին երբ Վանէն Պոլիս կը դրկէին ակամայ, իր հրաժեշտի վերջին քարոզին մէջ Ժողովրդին իր հայրական յորդորները կարդալով՝ կը պատուիրէր որ ուսում սիրեն, գիտութիւն սիրեն, կրօն սիրեն, հող սիրեն և մամ սիրեն ու չբաժնուին իրենց պապենական ժառանգութենէն, ու վերջ է վերջոյ արտասուելով աչքերով ժողովրդին կը դառնար ու իր վերջին կանչը կ'ասէր. «Ժողովո՛ւրդ Հայոց, եթէ դու կը սիրէք, իմ մեռնելէն վերջ իմ սօկորները բե՛ր Վարագայ վանքին մէջ Թաղեցէք, որ տեղ արդէն իմ սիրտս Թաղուած է...»

Այո՛, Հայրիկի սիրտը Վարագայ վանքի մէջ Թաղուած է, ուր նա հիմնեց դեռ 1856 թուին Վարագայ Ժառանգաւորաց վարժարանը և «Արծիւ» Վասպուրականի Հանդէսը, որոնք եղան հնոցը՝ ազատութեան կայծը պլպլցնելու և Հայաստանի ժողովուրդը վերածնութեան առաջնորդելու։

Հայրիկի ծրագիրը մեծ էր Ժառանգաւորաց վարժարանի համար, Կրօն. գիտութիւն և գիւղատնտեսութիւն միանգամայն կ'ուզէր սորվեցնել իր աշակերտներին։ Եթէ ժամանակը, կառավարական բարբարոս Ռեժիմը և ժողովրդի ագիտութիւն և հակառակութիւնը արգելք եղան մեծ հայրենասէրի ծրագրի իրագործման, այսօր Աղատութեան արշալոյսին, Հայ ժողովուրդը երախտագէտ տրամ Թող խորհի Հայոց Հայրիկի չիրմին առաջ և իր արտաքուստ նուիրատուութիւններով «Հայրիկ Ցշատակ զօրացման նպատակ, որպէս զի վաղը կարելի լինի արդէն իսկ Հայրիկի հիմնած վարժարանը բարձրագոյն հաստատութեան մը վերածել իր իսկ գծած ծրագրովը։ Հայ ժողովուրդը Թող Արծիւ բոյնը, Վարագայ վանքը վերաշնէ, ազատեր Արծիւ յաւերժական յիշատակին համար, որ տեղ Խրիմեանը մաքած է իր ուսիւնոս տարիների ամենամեծ մասը։

Հայրիկը ազգասէր լինելէ աւելի մարդասէր էր և իր սիրոյը գթութեան ծով մ'էր բոլոր այն ժողովուրդների համար, որ հաւասարապէս կը տառապէին բռնակալութեան ճնշումների տակ։ Եղբայրութեան առաջին քարոզիչը նա եղաւ Տաճկաստանի այլազգի և այլակրօն ժողովուրդների մէջ, և նա գրաքնակապէս ցոյց տուաց որ իրեն համար Հայն և Թուրքը, Եզիան ու Քուրդը, Ասորին ու Չնուրը միեւնոյն են և ինք ամէն պարագային տառնց օգնութեան ձեռք կարկառելու և տառնց երջանկութեան ու լուսաւորութեան նպաստելու ոչ մի ջանք չի խնայեց։ Վկայ 80 թուականի Վասպուրականի սասկոյի ասէր՝ որի ժամանակ նա անխոնջ կերակրեց Հայ, Տաճիկ, Ասորի, Քուրդն ու Զէրգեզը։

Այդ թուականէն քիչ վերջ նա ջանաց համերաշխութիւն մը առաջ բերել հայերի և իրենց դրացի ցեղերի մէջ, միասնաւոր ուժով կուռելու բռնութեան դէմ, սակայն իրեն չի յաջողացաւ այդ վեհ գաղափարը իրականացած տեսնել, որ այսօր արդէն կատարած է և Աղատութիւն, Հաւասարութիւն և Եղբայրութիւն կը Թագաւորէ Օսմ. բոլոր ցեղերի վրայ անխտիր։ Խրիմեանի հոգին կը ցնծայ այսօր Օսմանեան կայսրութեան ազատութեան արշալոյսը տեսնելով, որի համար նա տառապեցաւ և աշխատեցաւ իր ամբողջ կեանքով և ամբողջ հոգիով։

Նոյեմբեր 12ը Հայոց Հայրիկի մահուան անդրանիկ տարեդարձն է։ Արտասահմանի Հայ գաղութը պարտաւորուած է մեծ չուքով տօնել, ամէն տեղեր ոգեհանդէսներ կատարելով և միանգամայն հանգանակութիւններ ընելով ի նպաստ «Հայրիկ Ցշատակի։ Մենք կը յուսանք որ թէ՛ Պոլիս և թէ ամբողջ Տաճկաստան արժանավայել կերպով Խրիմեանի մահուան տարեդարձը տօնելէն զատ, անոր յիշատակին կանգնուելիք յաւերժական մատաձէնին, Վարագայ վանքին մէջ հիմնուելիք բարձրագոյն վարժարանին, որդիական երախտագիտութեամբ իրենց պտղաբերաբար նուէրները պիտի տան լիաբուռն։

Տաճկահայ մամուլը, Պարբերականը և ազգային պաշտօնական մարմինները, պարտականութիւն հանդիսանալու են զարկ տալու այս նպատակին։ Ցանուն Հայրիկի յիշատակին և յանուն Տաճկահայ մասազերնդի ապագայ բարձրագոյն կրթութեան, կոչ կ'անենք բոլոր Հայերին ընդհանրապէս և Տաճկահայերին մասնաւորապէս, որ Նոյեմբեր ամիսը հուիրեն Հայրիկի յիշատակին հոգեհանգիստներ և սգահանդէսներ կատարելու և «Հայրիկ Ցշատ»ին ի նպաստ հանգանակութիւններ ընելու։

Հայրիկի մարդասէր ոգին Օսմանեան բոլոր այլազգի և այլակրօն ժողովուրդներուն ծանօթ է։ Թէ մեր Տաճկահայ եղբայրներ նախաձեռնութիւն ունենան առաջին քայլն առնելու, մենք կը հաւատանք որ յոյն, Թուրք, քուրդ և այլ ուրիշ չատեր պիտի մասնակցին օրհնելու այն մեծ մարդու յիշատակը, որի ձգտումների և ջանքերի իրականացումը, Աղատութեան, Եղբայրութեան և Հաւասարութեան Թագաւորութիւնը, ամէնքն էլ կը վայելեն։

Գործը սկսուած է և քիչ մը ջանք և բարոյական ու նիւթական պզտիկ զոհաբերութիւն մը նպատակը գլուխ պիտի հանէ։ Վարագի մէջ չատում պիտի ունենանք բարձրագոյն կրթական հաստատութիւն մը։ Անցեալի ազատութեան օրերանը, ապագայի կրթական վառարանը պիտի դառնայ և յիսուն տարիներէ ի վեր չդիպչուած Արծիւ Վասպուրականը իր վանդակը խորտակելով, ազատ խրոնքներ պիտի ընէ Հայ ժողովուրդի ամէն խաւերի մէջ։

Հայրիկը մեռաւ, բայց Հայերը Թող գիտնան անոր յիշատակը ապրեցնել։ Օ՛ն, ուրեմն...։

Ա. Մ. ԶԶԵԱՆ

1908 հոկտ. 22 Զէյթի (Ամերիկա)

ՆՈՒԷՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐԻՆ.

Գանուում եմ մէկ սոկ անտառի միջում, զբօսնում եմ արօտներում ու ինքս ինձ մտածում.

Տէր Աստուած, ես ինչ գործ ունիմ այս անտառներում, թող խելագար չեմ կամ թէ որին եմ փնտռում.

Ցանկարծ կացինի ձայն է ականջովս ընկնում, գնում եմ ես սոկ, գիշեր է, դողդողում եմ ու խրտչում.

Մօտենում եմ, մէկ ուրական եմ տեսնում, այդ ուրականը իւր հրաչալի պատկերքով մէկ հրեշակի է նմանում.

Սոկալով ես մօտենում եմ հարցնում. ազաչելով պաղատում եմ ու զմայլուած նրա վերայ եմ նայում.

Իմ սիրելի, իմ հրեշակ, ասա՛ ինձ, ո՛վ ես և կամ ո՞ր տեղից եկար, և կամ այդ տախտակները կարատում ես ո՞ւմ համար,

Տերից օրհրդը, չփոփանց յոյլեց, երկար մտածեց, տեսիլի ձայնով ինձ պատասխանեց.

«Երիտասարդ, այդ տախտակները կըտրատում եմ քո՛ւ համար, որոնցից դագաղ պէտք է շինեմ քեզ համար։»

Այդ լսելով սարսափում եմ ու վազում, թարը անտառում մէկ տխուր երգի ձայն եմ լսում.

Մօտենում եմ մէկ մարմրեայ ուռազան, որի մէջ նոյն օրհրդը լուացք էր անում ու տխուր երգում.

Մօտենում եմ ես երկիւղով ու նայում. միթէ նա՞ է, եթէ նա է՝ այստեղ ինչ է լուանում.

Ասա՛ խնդրեմ իմ հրեշակ, ասա՛ ինձ, ո՞վ ես և կամ ո՞ր տեղից եկար, և կամ այս լուացքը լուանում ես ո՞ւմ համար։

«Երիտասարդ, այս կասը լուանում եմ ո՞ւ համար, որոնց պէտք է պատան կարեմ քեզ համար։»

Այս լսելի ամբողջ մարմնով սարսեցի. մէկ ձայն լսելի որ ասում էր.

«Երիտասարդ, այս տեղերից հեռացի. չատ խնդրդ է այդ օրհրդը, գեղեցիկ ու հմայիչ, զգուշացիր երիտասարդ, սեւ աչքերն են կախարդիչ։»

Այս տեսի ես այն տեղերից, վազում եմ խրը անտառի միջից, երբ յիշում եմ անտառի միջից, երբ յիշում եմ այն օրիորդին, սարսափում եմ սև մահից։

Լսում եմ մէկ ձայն, սարօրինակ ձայն, գետին են քանդում, հողերը հանում, միասին խօսում.

Դէպ այն ձայնը ես մօտեցայ կամացով, գուփի շուրջը հաւաքուած էին նստած էին երկուսով.

Ասէ՛ք խնդրեմ, իմ սիրելիք ո՛վ էք դուք, և կամ ո՞ր տեղից եկաք և կամ այդ փոսը դուք փորում էք ո՞ւմ համար.

«Այս գուփը, երիտասարդ, պատրաստում ենք քեզ համար, այս գուփը պէտք է գերեզման լինի քեզ համար։ Ահա լսիր մեզ և ճանաչիր մեզ. երկու քոյր էինք, աշխարհ պատեցինք ոչ մի երկրի մէջ տարիլ չկրցինք, Հայաստան գալով՝ այստեղ մնացինք.

Դարերից ի վեր այստեղ ենք ապրում, մտքեր պղտորում, հայը որդուց հանում իրար կոտրում.

Հիմա այստեղ ենք և այս կողմերում, գերեզման փորում, ձեզի պէս մարդկանց մէջը գլորում.

Եթէ կը հարցնես իմանալ թէ մեր անունը ի՞նչ է կոչում, Հայաստանում մեզ քոյրերիս, Անմիաբանութիւն են կոչում։

Այս ասային, ինձ բռնեցին, ձեռք ու սաքս կապելով ինձ փոսը ձգեցին, երբ արթնցայ ու հարցրի—ինձ երազ է տեսնցին։

Մ. ԱՇՈՒՂ-ՇԱՀՆԱԶԱՐ

Հիւանդանոցում, 20 Հոկտ.

(68)

մեկնելու նպատակը, գրկախառնութիւններով հրաժեշտ տուաւ անոնց, միեւնոյն ատեն չմոռնալով զանոնք ապահովել իր մօտալուտ և յաղթական վերադարձին նկատմամբ։

Ահա՛ ընկեր Արծրունին՝ հայկական շրջանակներուն մէջ. գրաքննիչ Իլմի՝ կառավարական պալատին մէջ ու փաստաբան Ցակոբ՝ դատարաններուն մէջ. ահա՛ մարդակերպ մը, մէկէ աւելի պաշտօններով. մէկ կողմէ զէնքի կը կոչէր իր հայրենի զաւակները, յեղափոխութեան անունով. միւս կողմէ՝ բռնապետութեան հլու գործիքը իրենները մատնելով իրենց խռովարար ու ապատամբ, նեռել կուսաբար զանոնք ոճրագործներուն բռնաները, մեծի վրայ նստեցնելու համար հարիւրաւոր ընտանիքներ...։

Ժամայոյցը կէս գիշեր զարկած էր, երբ Իլմի Հալեպի պարիսպներէն դուրս, տասուակին եղերքը քերելով, ձին կը ջշէր դէպի դրսի պարէզները, մինչդեռ իր առնուէն կ'երթար հեծեալ ոստիկան մը։ Ամբողջ գիշերը պիտի ճամբորդէին, մինչդեռ հասնելու համար Գիլլս, ուր պէտք է գործադրեր իր ծրագրին մէկ մասը։

ԻԳ.

Դաւանդ քահանան, իր հետ ունենալով Սարգիսի մուհապերթի Արթին ու իր քոյրը Եղիսաբէթ, Զէթունի Սարգիսն Թաղի դատաւորներն կարպետ քահանայ Երկանանին տունը հիւր իջած էր, յանձնարարութեամբ Աստուծի յեղափոխական խորհրդի աղբարներուն, որոնք անկարելի միամտութեամբ մը. Հնչակեան կը կարծէին այդ անուագ ու կեղծաւոր արարածը, խաբուած ըլլալով իր պատա ու պարեր յայտարարութիւններէն, զորս ասոր էր յաճախ հրամցնել ամբոխին, հանդէսներու կամ ընկերային հաւաքոյթներու մէջ։

Սակայն, յանդուգն դէպքերը պատմելէ առաջ, չահեկանութենէ զուրկ չպիտի ըլլար ճանչցնել այս երկու քահանաները, որոնք միեւնոյն չուկէէն մեկնած են, իրարու հակառակ ուղղութիւ

Հ. Ց. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎ
ՄԱՔՐԻԳԻՒՂԻ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՕՐՈՒԱՑ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Երկսեռ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, հինգշաբթի գիշեր, Մաքրիգիւղի «Սագըզ-Աղաճ» կալվնային մէջ տեղի ունեցաւ Դաշնակցական առնախօսութիւնները։

Ոգեւորուած, բուռն, երկրասէր ծափերու մէջ ամպեան բարձրացաւ ընկեր Է. Ակնունի, որ արտասանեց իր կրեռոր, բովանդակալից բանախօսութիւնը, «Յեղափոխական շարժումը և Թուրք մասսաականութիւնը» նիւթի մասին։ Հակիրճ բայց ցցուն գծերով պակերացնելով յեղափոխական շարժման առաջխաղացութիւնը, անոր բարդ առնգութիւնները Տաճկատանի ժողովուրդներու ազատութեան և բարօրութեան դէմ, ընկեր Է. Ակնունին ելաւ պարզելու, որ այդ շարժման դիմադրողներուն մէջ կարեւոր տեղ պիտի բռնէ Թուրք մասսականութիւնը։ Սակայն, դժբաղդաբար, մենք չենք տեսներ այդ կարգալութիւնն այսօր անոր մէջ։ Թուրք ժողովուրդին մէջ դեռ չէ տեղծուած մասսական այնպիսի խմբակ մը որ կարողանար կռիւ մղել քաղաքական, հասարակական, կրօնական այն նախապաշարումներուն դէմ, որոնց վրայ յենուած կը մնայ յեղափոխական շարժումը մէկ քանի Թուրք ժողովրդական տարրերու մէջ։ Մեր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ այսուհետեւ Թուրք մասսականութեան այդ մեծ պակասութիւնը հրապարակ հանելով պահանջել որ ան կանգնած մնայ իր բարձրութեան վրայ հարազատ ժողովուրդի քաղաքական և հասարակական հզօրանալու բարեշրջման և անոր վճռակար ու վճանգաւոր նախապաշարումներուն դէմ կռուելու գործին մէջ։ Այդ կը պահանջեն երկրին շահերը, այդ կը պահանջէ Տաճկատանի ժողովուրդներու Սահմանադրական Դաշն, որվհետեւ ցորչափ չէ բարձրացած Թուրք ժողովուրդը իր ներկայ մասուր վիճակէն, քանի ան չէ ներշնչուած լուսաւոր մարդկութեան մեծ ու ստեղծագործ իսկայներովը՝ մենք կանգնած պիտի մնանք միշտ վտանգներու հանդէպ։

Ընկեր Ակնունին առնախօսութեան, բեմին վրայ յաջորդեցին ընկերներ թ. Ա. Հայրանեանց և Թ. Խաչմանեան։ Թ. Հայրանեանց չահեկան բանախօսութիւն մը բրաւ առաջադէմ Եւրոպայի Տաճկատանի ժողովուրդներու ազատագրական Դաշնի հանդէպ բռնած հասկանական ընթացքի մասին, և չեշտեց, որ հանդէպ դիւանագիտական Եւրոպայի՝ մասսական Եւրոպայի Թուրքերոյ յեղափոխական շարժումներում ցոյց տուած այդ բարոյական ալկոլութիւնը մեզի էր Հին Ռէժիմի անկման ազդակներէն որվհետեւ այդ հանդամանքը վերջնականապէս վարկեցնց մինչ յուլիս 11ին Թիւրք քաղաքական հողմը, դասապարտելով զայն ամբողջ լուսաւոր մարդկութեան նզովանքին և արգահատանքին։ Եւ այսօր Տաճկատանի ազատագրել ժողովուրդները պարտ ունին իրենց երեսադիտութեան զգացումները յայտնել բոլոր եւրոպացի մասսականներուն գրական, հասարակական, քաղաքական գործիչներուն, որոնք բարոյական այնքան մեծ օժանդակութիւն մատուցին Հայրենիքի ազատութեանն ու վերածնունդին։

Ընկեր Խաչմանեանը խօսեցաւ ընարական գործողութիւններուն վրայ և կանգ առնելով ազգերու հասմամական ներկայացուցչութեան սկզբունքին վրայ, պարզեց, որ այդ պահանջին գործադրութիւնը ժողովրդավարութեան իրականացման դիմաւոր պայմաններէն մէկը կը կազմէ։ Ընդհանուր հայրենիքը պիտի կառավարուի Ընդհանուր Կամքով, ուրեմն ամէն մէկ ժողովուրդ իր հատուած մասնակցութիւնը պիտի ունենայ այդ գործին մէջ։ Այսօր Յոյներուն և Թուրքերուն կողմէ ընդունուած է մեր այդ արդարացի պահանջը։ Մեր կողմէն մենք պիտի դիմանանք օգտուիլ այդ իրաւունքէն և անհրաժեշտ է, որ ընարութիւններու առնն գիտնանք մեր ձայները ամբողջովին կենտրոնացնել որոշ թեկնածուներու վրայ, որվհետեւ բաժանելով ձայները զոկուած կ'ելլանք ներկայացուցչութենէն, քանի որ գիտցիններու դէմ Մէկ Հայկական կամք հրապարակ բերուած չըլլար։

Համակրանքի եւ չնորհակալութեան օրագրեր զգացումներու մէջ վերջացաւ այդ օրուայ բանախօսութիւնները, եւ հասարակութիւնը հեռացաւ ժողովարանէն խորունկ ապաւորութեան տակ։

Հ. Ց. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԱՏԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Հայ պատգամաւորի քաղաքական ծրագիրը Օսմանեան Բարլամենտի մէջ. Առնախօս՝ Գրիգոր Զօհրապ։

2. Ազգերու Համերաշխութեան անհրաժեշտութիւնը.

Առնախօս՝ Սկզաղանովա (յոյն լեզուով)։

3. «Լա Բանսէ Ֆռանսէզ է լը Ռէժիմ ֆօնտիթիւսիոնէլ ան Թիւրքի».

Առնախօս՝ Սիքմայլն Բուփէ (Ֆրանսաց, ֆրանս. լեզուով)։

Տեղի կ'ունենայ վաղը, կիրակի, Հկա. 26ին, Բերայի Ս. Սրբոյն Թեան եկեղեցիին մէջ, կէսօրէն յետոյ, ժամը 8ին (Ը. Թ.)։

Մուտքը ազատ է։

* * *

Հ. Ց. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Զեկուցանող՝ Ս. ՋԱՒԱՐԵԱՆ

Խորհրդաժողովի մեծ մասը նուիրուած պիտի ըլլայ մտքերու փոխանակութեան և հարցերու լուսաբանութեան ներկաներու կողմէ։

Յառակաւս կը հրաւիրուին ուսուցիչներ և ուսուցչուհիներ, հոգաբարձուներ, Թաղական խորհուրդներու, կրթական մարմիններու անդամներ, ծնողներ և այլ անձինք, որ կը հետաքրքրուին կրթական գործով։

Ժողովի տեղն է Բերայի Արեւելեանոցի սրահը։ Յառաջիկայ կիրակի, (վաղը) Հկա. 26ին ցեր. ժ. 3ին (9ին Ը.Թ.)։

* * *

«ՐԱՖՖԻ» ԼՍԱՐԱՆ-ԸՆԹԵՐՑԱՍՈՒՆ

Հ. Ց. Դաշնակցութեան Սարահարթի (Սկիւտար) Ենթակոմիտէին Բ. Առնենական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը, կիրակի, առաւօտեան ժամը 3ին։ Դաշնակցութեան «Ռաֆֆի» լսարան-ընթերցասրան մէջ։

Առնախօս՝ Պ. Ներսէս Փափազեան։

Կը հրաւիրենք ընկերներ և համակիրներ։

ՖԻԶԻԱՏԱԿԱՆ

ՄԱՏՈՒՅՑՈՒԱԾ ՄԵՐ-ԵՊԱՐՔՈՍԻՆ

ՀԱՑ ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

(Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

Ա) Ցիշեալ Յանձնախումբը իր կատարած քննութեան արդիւնքով եթէ հաստատէ որ այդ քաղաքային, դասական և զինուորական պաշտօնեաներուն մէջ գէշ ընթացք ունեցող, անկարող և Սահմանադրութեան թշնամիներ կը գտնուին, արտօնեալ ըլլայ չեմակէ փոխարինութիւններ կատարել և կուսակիցներէ ալ հրաման տանալէն եւոյ պաշտօնակ ընել։ Կը խնդրենք նաև որ խնդրին կարեւորութեան տեսակէտով Համիտիէ զօրագունդերուն սպաները իրենց զինուորական պարտականութիւնէն դուրս ելէ մասնաւորաբար ռազմիկական և քաղաքային պաշտօններու մէջ չգործածուին։

Բ) Գէնք է որ անմիջապէս բանտարկուին դատապարտուած ոճրագործները և ազատ արձակուած պարզ յանցաւորները, մանաւանդ բանակիները, և իրենց ոճրագործութիւններով ծանօթ բանակիները ձերբակալուելով պէտք է որ իրենց մասին քննութիւն կատարուի և ընդունուած ասվօրութեան համաձայն Գոլոս փոխադրուելով իրենց դատավարութիւնը հոս տեսնուի։

Գ) Արդարութիւնը կը պահանջէ որ այն կալուածները և հողերը, որոնք յափշտակուած էին, և որոնք կա՛մ տարաձայնութեամբ և կա՛մ ուրիշ օրինական ապացոյցներով հաստատուած են, դրուած ասվորութեան համաձայն եւ առնուելով իրենց տէրերուն վերադարձուին։ Իսկ անոնք որ չեն ուզեր վերադարձնել և կը պնդեն իրենց իրաւունքին վրայ, ազատ ըլլան դատարան դիմելու։

2.—Ինչպէս կ'ըլլայ դատբէն եկող գաղթականներուն համար, կատարել օրինական գործողութիւնները այն վերադարձածներուն մասին որոնք կա՛մ կալուածի տէր չեն և կա՛մ հող ու կալուած ունին և յափշտակողներուն ձեռքէն եւ առնուած չեն։ Բ. Դուռանէն հրահանգ տրուի այս մասին յատուկ յանձնաժողովին և կուսակցներուն։ Առժամեայ կերպով Գոլոս գանուողները պատասխանելու համար թաղականի անօրէններու հրամաններ տրուին և եւմական նախարարութեան կողմէ ալ բանականալի թղթակներ յանկացուին։

3.—Բ. Դուռը խիստ և ապահով միջոցներ գործադրելու է որ Անատոլիի մէջ ազատ ժողովուրդը, ի մէջ այլոց Հայերը փարատէի դրութեամբ չպիտացուին բանակներուն կողմէ և անոնք որ ասոր կը յանդգնին, անմիջապէս ձերբակալուելով Պատգամաւոր Օրէնքին համաձայն պատժուին դատարաններու յանձնուելով։ Այ՛ սակայն ամէն կերպ հեռագրով ծանուցուի և դատական նախարարութիւնն ալ ազդու հրամաններ տայ։

4.—Մամուրէթիւլզրեղի, Վանի, Բաղէշի գաւառներուն և Գոլանի մէջ երեւցած ասվի պատճառաւ ազգատացած ժողովուրդին և ազգատութիւնը յետ քննութեամբ ապացուցուած երկրագործ դասակարգին անմիջապէս արմատք բաշխուլ։ Բ. Դուռը հրամաններ տալու է յետնեալ պարագաներուն ջնջումին համար անոնց՝ որոնք ասվին երեսին թիւուռացած են։

Ինչպէս յայտնի է ձեր արդարակրով Բարձրապատուութեան, առաջարկուած միջոցները եթէ ուրիշ օրէ կողմէ ալ խնդրուած չըլլան, ըստ ինքեան գործադրութիւնը դիւրին է, որվհետեւ օրինական գործողութիւններ են։ Եթէ մեր խոնարհ առաջարկները ընդունուին ու գործադրուին, Փոքր Ասիոյ վիճակը ասուն տեւական ապահովութիւնը ա՛յնքան տարիէ ի վեր չէ պահուած, բաւական կը բարկարգուի և ընակչութեան հանգստութիւնն ու անդորրութիւնը կարելի եղածին չափ կ'աւելնան և կ'ամրանդուի ժողովրդի կապը օսմանեան հայրենիքին հետ։ հետեւարար արդի նախարարութեան համար մեծ և չնորհաւորելի քաղաքական յաջողութիւն մը պիտի ըլլայ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՔԱՂ. ԺՈՂՈՎԸ գումարուեցաւ երէկ Տեղապահ Ս. Հօր Նախագահութեամբ և երեսփ. խնդիրներով զբաղելէ ետք ընտրեց կենդրոնական վարժարանի խնամակալութիւնը հետեւեալ անձերէն։ Անտոն Թարգ, Արամ Հալաճեան, Թումիկ Կեսարեան, Թոսոլի Սամիկեան, Տքթ. Թիլեան, Շարամ Գազանճեան, Տիգրան Եէլքէնճեան, Վահան Սուրէնեան։

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԸ.— Երէկ առաւօտ Միհրան էֆ. Տ. Ներսէսեան Սկիւտարի Իզմիրլեան Սրբազանի ընակարանը այցելելով, նախ իր կողմէն շնորհաւորեց Ն. Սրբազնութեան Գասարիրքական ընտրութիւնը, և յետոյ յանձնեց Օրմանեանի կողմէ շնորհաւորական գիր մը։

ՏԻԱՐ Յ. ՇԱՀԷՐԿԵԱՆԻ ԴԱՒԱՆԱՆՔԸ

(Հետեւեալը կը հրատարակենք, որով ապիտ սուած կ'ըլլանք Տիար Շահրիկեանի նման մեծ և կարող խորհրդի մը իր գաւանանքը պարզելու և պաշտպանելու։)

Մեծ. Խմբագիր

Երեկուան Ազգ. Երեսփ. Ժողովոյ ընդհանուր խնդրաւորութեան վրայ արտասանուած մը տարուեց Յ. Շահրիկեանի մէկ անպատշաճ ընթացքը, որն որ 83 քուէարկուաց մէջ մինչեւ ըլլալով ձեռնպահ ուզեց մնալ, մինչդեռ 82 քուէներ միաձայնութեամբ Գասարիրք կը հռչակէին Ամենապատիւ Տ. Մատթէոս Իզմիրլեան Սրբազանը։ Հետաքրքիր եղանք հասկնալու թէ ի՞նչ պատճառներէ դրդեալ չէզոքութիւն կ'ուզէր պահել Յ. Շահրիկեան, քանի որ նախապէս գիտէր թէ այն օրուան օրակարգի խնդիրն էր մի միայն պատրիարքական ընտրութիւն, հետեւաբար կրնար իր բացակայ գտնուիլ՝ եթէ չէր փափաքեր իր քուէն տալ զ՛ա է բարձրատիճան եկեղեցականի մը։ Ի վերոյ յիշեալ էֆէնտին մօտէն ճանչցող մի քանի անձնաւորութիւններ տեղեկացանք զրմնօնք, որ կը բաղձայ եղեր աշխարհական վարիչ մը տեսնել պատրիարքական Աթոռին վրայ։

Արդէն Ժողովոյ բացման տասն ցոյց տուած էր Յ. Շահրիկեան իր հակակենդրական հակամիտութիւնը, վասն զի երբ Բարձրագոյն Տեղապահ Սրբազանը Տէրունական աղօթքը կ'արտասաներ, ինքը պաշտամ չդատեց օթի երթալ, մինչդեռ ամբողջ երեսփոխանութիւնը յատնկայս պատճառնօք կ'ունկնդրէր Նոր Դերասանութեան մաղթանաց։

Մենք այնքան յուսեաս չենք որ այսպիսի արատաց գաղափարի մը մը իրագործումը կարելի համարինք Ի. դարու ընթացքին մէջ. հետեւաբար վստահ ենք որ Յ. Շահրիկեան չպիտի կարենայ իր փափաքանաց լրման ականատես ըլլալ. այս է մեր համոզումը։

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԳՀ. ՀԻՍԱՐԼԵԱՆ
Եկեղեցական Երեսփոխան
Սամսթիա, 23 Հոկ. 1908

ԲԵՐԱՅԻ Թաղ. Խորհրդոյ ընտրութեան համար թաղեցիներէն կարեւոր մաս մը կը բողոքէ այն կարգադրութեան դէմ որով ընտրելիութեան իրաւունքէ զրկուած են օտարհպատակ Հայերը։ Ընտրողական Ժողովին այս փաթկոտութիւնը տարօրինակ կը թըւի, գլխաւորաբար երկու պատճառու. նախ որ Սահմանադրութեան մէջ չիկայ յոդուած մը որով արգիլուի անոնց ընտրելիութիւնը, երկրորդ որ ուրիշ թաղերու մէջ, ինչպէս Գասարիրի և այլուր, օտար հպատակութիւն ունեցող թաղականներ պաշտօն կը վարեն երկար տարիներէ ի վեր։ Ասկէց զատ ի՞նչ իրաւունք է որ իրենց ազգային բոլոր պարտականութիւնները լիովի կատարող ազգայիններու թաղականութեան իրաւունքը զլացուի։ Մանաւանդ հիմայ որ հաւասարութիւնը տիրած է երկրին մէջ և Օսմ. հպատակ և օտար հպատակ բոլոր Հայերն ալ հաւասար ձայն ունին և հաւասար կարծիք կը յայտնեն։ Մնաց որ Թաղ. Խորհրդոյ պաշտօնը յատ անձուկ սահման մը ունի և երեսփ. Ժողովին ու վարչութեան անդամներուն համար Օրէնքին տրամադրութիւնը գործածելի չի կրնար ըլլալ թաղերուն համար։ Գէնք է որոգրել այս տեսը։

ԱՏԱԲԱԶԱՐԻ ՀԱՑ ԸՆԹԵՐՑԱՍԱՆ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍԸ.— Բազաքիս մէջ 1908 Սեպտ. 3ին Հայ Ընթերցասիրաց Ընկ. մը հիմնուած ըլլալով, իր հոտատաս Հայ ընթերցասան բացումը պաշտօնապէս տեղի ունեցաւ Հոկտ. 12 կիրակի, ժամը 5½ին։ Առաջին. փոխանորդ Տ. Մի քայել Աւագ քահանայ Երամեանի աղօթքէն ու խրատականէն եւոյ. բացման բանաձեւը արտասանեց Հայ Ընթերցասիրաց Ընկ. Վարչ. Ժողովի առենապետ Անդրանիկ էֆ. Աստուածատուրեան, որուն յաջորդեց Առենադպիր Աշոտ էֆ. Գաղպակեանի տեղեկագրին ընթերցումը, որ յատկօրէն պարզեց Սեպտ. 3էն մինչեւ Հոկտ. 12ի ընթացքում Ընկերութեան կատարած բոլոր գործառնութիւնները։ Յետոյ հակիրճաբար մասնիկ առենապետ Մարկոս էֆ. Թէրզեան ընթերցանութեան օգուտները ի վեր հանեց, որմէ եւոյ եկելքսլ ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ Տիար Սապահգիւլեան, որ մի քիչ տկար ըլլալն՝ հակիրճօրէն խօսեցաւ և գնահատելով տասնակ օգտաշատ ձեռնարկ մը, շնորհաւորեց ընթերցասան ընկերութիւնը որուն խոստացաւ նաև նուիրել 21 տարուան «Հնչակ»ի և «Ալպտակ»ի հատորածները, ինչպէս նաև «Հնչակի խմբագրութեան հրատարակութիւնէն Շաբան օրինակ, որուն համար կը կանխենք մեր անկեղծ շնորհակալութիւնները։ Թէև յայտագիրը վերջացած՝ ոչ՝ այն մասնաւոր հրաւէր մը վրայ Հայաստեաց վարժարանի ուսուցիչ Յովհաննէս էֆ. Ալիքանեան երկու խօսքով վերծանութեան բարիքները մէջտեղէն հանք, իր օրագրին հրճուանքը յանձնեց առաջին անգամ ըլլալով այսպէս Հայ Ընթերցասան մը բացումը տեսնելով։ Եղած բանախօսութիւններուն ընդ մէջ, երգչախումբի և նուագախումբի կողմէ երգուեցաւ և նուագուեցաւ «Հայե՛ր, մինչև ե՞րբ արտասուենք» «Սաւուրիկ, Մայր Արքայի և Ազատական մի քայլերգ։ Ներկայ հանդիսականները իրենց հոգեկան խնդիրին մէջ այնքան վերացած ու տարուած էին որ՝ հանդէսին աւարտելուն՝ պահ մը չեին ուզեր հեռանալ։

ԱԿՆԱՑ և Թեմօրեցց ազգայիններու Գ. Ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի Հոկտ. 26 ժամը 6-ին (Ը. Թ.) Գումգաբուի Մայր վարժարանը, ուր պիտի ձեռնարկուի նորակազմ ընկերութեան վարչական և Գործադիր Ժողովներու ընտրութեանց։

Կը խնդրուի մասնաւոր հրաւիրագիր չընդունողներէն ներկայս իր այն նկատել։

ՋՕՆԿՈՒԼՏԱՔԻ Դպրոց դասը՝ սեղանոյն Հայ Տիկիններէ և ազգային անհատներէ հաւաքած «մատաղաքին» գումարով փոխանակ մասաղ կարել տալու, յարմար դատեր է գաւառաքնակ Հայ կարուհւոց ի նպաստ գործածել զայն, որպէս Գասարիրքարանէն հոս զրկուած տասներէն 2 հատ 1-1 ոսկինոց տասնակ առած է։

ԳԱՐՃԻԷՆ կը գրեն մեզի թէ Գինոսեան Մ. Կարապետ աղայի դէմ ըստուծները հիմնաւոր բաներ չեն, թէ անկեղեցիներուն և թէ շրջականերուն օգտակար եղած է, Հին Ռէժիմի կառավարական մարդոց ծարաչեղութիւններուն դէմ ընկիները պաշտպանելով։ Քարտիէն երկար պաշտպանողական մը գրած են մեզի, որմէ այս հատուածութիւնը տալ բաւական համարեցինք։ Ուրիշ նամակով մը մեն ալ նոյնը կը հաստատուի ուրիշներու կողմէ։

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ.— Տիար Բիւզանդ Յովհաննան կը գրէ մեզի.—«Մեր Ճշնկարարաց վանքատան կեսարիոյ գործակալը Գ. Դանիել Միրիճանեան անցեալ օր կեսարիայէն Տ. Յովհաննէսի հետ ճամբայ կ'ելլէ Գոնիա երթալու։ Ինձէսու Յաչաչ օվասը ըստուած տեղը, չորս ձիաւորներ կը պաշտէն զանոնք, և երկուքին ալ աչքերը կը կապեն, ու կը սկսին կողոպտել։ Յետոյ դաշոյն հանելով, 200 ոսկի կը պահանջեն։ Ուղեւորները ի զուր կ'ըսեն թէ այդքան դրամ չկայ վրանին։ Աւազակներ, մեր գործակատարին 20 ոսկին և 10 ոսկիի գործարդինը, ինչպես նաև Տէր Հօր չորսուկէս ոսկին առնելէ ետք, դարձեալ կը սպառնան, ըսելով թէ 200 ոսկին պէտք է գտնել անպատճառ, և վար կը դնեն առաւարական տետրակները։ Ուղեւորները կ'ազատին, բայց օգուտ չըլլար։ Ի վերջոյ տետրակները ասանդ կը Թողուն, և գրագիրը մօտակայ ուղեւորներու յատուկ խանէ մը 20 ոսկի գտնելով կը բերէ աւազակներուն կը յանձնէ, և այսպէս օձիքէն կրնան ազատել, մինչև իրենց հոգաւանները չորթնելէ ետք։ Աւազակները չէին տեսած 50 ոսկինոց չէջ մը որ կար տետրակին մէջ։ Գործակատարը մէկ քանի օրէն Գոլոս կուգայ։»

ԹԱՏՐՈՆ.—Սեկնանիկէն Տիկին Հէքիմեան իտալական չոգենաւով Գոլոս վերադարձաւ իր խմբովը։ Այս խումբը, որուն մէջտեղ են տրաստանմանէն եկած կարող այրեր, և որ կը գտնուի միշտ Տիկին Հէքիմեան Տնօրէնութեան տակ, յատկանշական հոս պիտի ներկայացնէ հայերէն և Թուրքերէն լեզուով ներկայացումներ։

ԳՈՀՈՒԹԵԱՄԲ կը ծանուցանենք որ իտալական կառավարութիւնը գնահատելով մեր ազգայիներէն Տիար Յովհաննէս Աբելի իտալական ճարտարարուեստ առաջին անգամ Թուրքիա ներմուծելու մասին ունեցած բարեգործութիւնը, պատուած է զինքը Իտալական Թագի ասպետութեան տիտղոսով։

ՀԱՑ-ՀՈՌՎՈՒԵԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

Ով Հայ կաթոլիկ հասարակութիւն, անշուշտ կարդացիք և իմացաք թէ, ինչպէս ինքնին յանձնախումբ մը կազմուելով թէ՛ վեցերորդ չրջանակի ընտրութեանց և թէ Օսմանեան երեսփոխական ընտրութեանց համար խառնաչփոթ գործ ունի։ Պատասխանատուութիւնը մեզի վրայ է։ Ինչպէս Զարեհ. 23 Սագրզ Արմենակ, 24. Սինապեան Գրիգոր, 25. Տիզ Էակար, 26. Փիլիպոսեան Յովհան, 27. Մալխաս Գրիգոր, 28. Խաչեան Յովհ., 29. Մինէճեան Գրիգոր, 30. Մանուկեան Աբրէն, 31. Հարոն Գոլոս (Գէոսէ) 32. Տէօքմէճեան Անտոն, 33. Գրլանկըճ Բեդրի 34...

ՕՆՆԻԿ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Դալով երկրորդ խնդրոյ մ'ալ կանելցուներմ որ, Աստուածածնայ մեռելոցի օրը, Միհրան Տամատեանի և իմ նախաձեռնութեամբ Հայ Կաթոլիք ժողովուրդը, Շիլլիի ազգային գերեզմանատունը առաջնորդուեցաւ, ուր նահատակաց չիրմին վրայ հոգեհանգստեան աղօթքներէ վերջ, առնենախօսութիւններ եղան, սակայն դժբախտաբար ամենց կեսմանէ, 2. գերեզմանատանց մէջտեղ գտնուող և մէկ կողմէկէ բաժնող միջնորմի մը խնդիրը յարուցուելով քննադատութիւններ եղան. Արդ ոնատասկ նախապէս հրատարակուած ազդի մը հաստատ, Սապպաղեան Գասարիրք, այս երրակի հոկտ. 26 Գալատիոյի գերեզմանատան մէջ երանելւոյն կամիտատայ չիրմին վրայ հոգեհանգստեան ամօթքներ պիտի կատարէ ըստ սովորութեան, ուրեմն այս գերեզմանատան մէջ միջնորմ չիկայ, ամբողջ Սապպաղեան Գասարիրք և Ռոքաստան վրդ. պիտի երթան, հոգեհանգստեան քանի մը աղօթքներ արտասանել, նոյն գերեզմանատան մէջ հանգչող Հայ նահատակաց չիրմին վրայ, չէ թէ այս անգամ ալ ֆանատիզմի միջնորմ մը պիտի քաշեն, որ ըլլայ խնդրոյ առարկայ մի պատճառ։

Նոյն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Պ. Ալիքսան Գասարիկան խորին չնորհակալութիւն կը յայտէ Ազգ. Հիւանդանոցի բժիշկներուն որոնք ճարտար և մարդասէր հոգածութեամբ դարմանեցին զինքը ծանր հիւանդութեան մը պարագային. այժմ քաջառողջ է չնորհիւ այդ տարուած խնամքներուն, թէև մէկ քանի պաշտօնեաներու ալ ընթացքէն դժգոհ մնացած է։

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԷ չրջանաւարտ մը ծանօթ հայերէն, Թուրքերէն, ֆրանսերէն անգլերէն լեզուներուն և համարակալութեան պաշտօն կը փնտռէ վաճառականի մը քով։ Դիմել Խմբագրատուն։

ԵԴՈՒԱՐԴ ԷՖ. ՏԱՆԶԻԿԵԱՆ ի Նպաստ Զէյթունի սովելոց 20 ղ.յանձնած է մեզ, կը խնդրուի ընկալագրով մը ատանալ։

ԿԵՐԵՒՈՐ ԱԶԳ

ԲԵՐԱՅԻ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ.— Բերայի Թաղական Խորհրդոյ ընտրութեան մասնակցողներու Թիւը 2700է աւելի ըլլալուն, որպէս զի մի գուցէ ժամանակին հրաւիրագիր չատացողներ գանուին որոշուած է, վաղը (կիրակի) կատարուելիք ընտրութիւնը յետաձգել յաջորդ կիրակիի (2 Նոյեմբեր)։

Տէր և Տիկին Մարկոս Սերվէթ էֆ. Գասարեան, Տէր և Տիկին Յակոբ էֆ. Մուրատեան և Որդիք, Գասրեան ընտանիք (ի Կարին) ինչպէս նաև Գասմանեան, Տաքթ. Տիգրան փաշա Գասպեան, Սիմոնոֆ, Զարդարեան ընտանիքները ցաւի տիրա կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց որդւոյն Թառանը՝

ՕՐ. ՌՈԶ ՍԵՐՎԷԹ ԷՖ. ՊԱՒՐՈՒԹԵԱՆԻ

ոյ հանգեալ ի Տէր յետ կարճատեւ հիւանդութեան. 16 տարեկան հասակին մէջ, հինգշաբթի գիշեր, Գարթալ, իր բնակարանը, խոր սուգի մէջ Թողով հայրը, մայրը և հոգեակ ազգականները։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի կիրակի, Հոկտ. 26, ժամը 8½ին (Ը. Թ.) Գերեզմանը Ս. Վարդան եկեղեցւոյ մէջ, ուր փոխադրուած է հանգուցեալին մարմինը, և հանկէ պիտի փոխադրուի Շիշլիի գերեզմանատան իրենց յատուկ դամբարանին մէջ։

Գարթալ, 1908 Հոկտ. 24

Մասնաւոր մահագիր զրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

«ԱՐԴԱՑՆ ԶՐՕՍՆՈՒ»

ԳՈՒՄ-ԳԱԲՈՒԻ ՄԷՋ

Ազատ Թատրոնը այս կիրակի գիշեր, Գում Գաբուի մէջ իր առաջին ներկայացումը կատարեց «ԱՐԴԱՑՆ ԶՐՕՍՆՈՒ»ով, որ այնքան փայլուն ընդունելութիւն գտաւ Բերայի և Սկիւտարի դժուարահաճ Թատերասէրներուն կողմէ։ Օր. Էլիզ Գինենէմէճեան և Պ. Սնոյք Շահէն իրենց տաղանդը ի սպաս պիտի դնեն Գում Գաբուի հասարակութեան ամենափայլուն և հրահանգիչ ժամանց մը վայելել տալու համար։

Վարձատ է Գում Գաբուի Նէրսիվէնլի եկեղեցիին դիմացի Յունաց աղջկանց վարժարանին վերի թատերասրահը որ հանգստութիւն օթեակներ ալ ունի։ Ներկայացումէն առաջ Իտա ծիծաղաշարժ և քրքջալիր զաւեշտ մը՝

ԱՆԵՐԸ ԵՒ ՓԵՍԱՆ

Գիները չափաւոր. Թիկնաթոռ 15, Ա. կարգ 10, Բ. կարգ 5 ղրշ.։ Կիներու համար Ա. կարգ 5 դրուշ։

ՇԻՐԲԷԹԸ ԽԱՑՐԻՑԷՆ

Մուգավա պիլէթ 10,000 000 ատէա
Զիրա 500 ֆիլ

Շիրբէթը Խայրիյէ իւիւն լիւզում օ. լան պալէատէ մուտարբէր մուգավա պիլէթ իլէ չիրանցն միւնագասար պիլիքրա թալիպլէրի էհտէրիտէ գալարդը վէ իհտիլէ գաթիյէտի մահր հալին 29ընդը չարչնպիհ կիւնիս ատաթ 6տա իբրա խրիւճէկի ճիւնիս ատաթ 100ատ 5 Թէնդիլ իլէ իթթարնա թալիպ օլանլարը՝ եէվմը մէկզիւրէ գատար Շիրբէթը մէզգիւրէ խարբոնէ միլիսատաթ էլլէմելէրի իլան օլունլարը։

23 Թշր. եվվէլ 1908

ՆԵՐՔԻՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ.— Նախարարաց Խորհուրդը որոշեց չնորհակալութիւն յայտնել Անգլիոյ, որ առաջարկած է պատերազմի ժամանակ ռազմային ապաներ դրկել Թուրք նաւատորմին մէջ ծառայելու համար։

Պելճ կառավարութիւնը Բ. Դրան պաշտօնապէս ծանուցած է Քոնկոի կլուբը։

ՍԵԼԱՆԵԿԻ կուսակցութիւնը ուշադրութիւն՝ կը հրաւիրէ թէ սահմանադրութիւն վրայ յարձակում մը եղած է։ Գալլիպոլ զինուորներ՝ Գալաթա-Գալաթի մօտ (Տրամա), Սահմանադրէն կէս ժամ հեռու տեղ մը, խոռ չրջնոցներու վրայ զէնք պարպած են։ Այս վերջիններէն երեսուն հոգի մը վիրաւորուեր են, և մէկը մեռեր է։

ՖՐԱՆՍ. Դեսպան Պ. Քոնտան Մեծ Եպարքոսին հետ ունեցած մէկ տեսակցութեան մէջացին ըսելով թէ Գալլիպոլիս իր պահեստները արձակած է, հարցուցած է թէ Թուրքիա ի՞նչ պիտի ընէ։ Քեամիլ փաշա պատասխանած է թէ Թուրքիա ևս մեւնոյնը պիտի ընէ։

Ռիժին իր պաշտօնեաներուն ամսականը պիտի աւելցնէ, որով պիւտէին վրայ տարեկան 15 հազար ոսկիի բեռ մը կ'աւելցնայ։

ԵՐԼՏՐԶԻ զինուորներն ալ այսուհետեւ ճիշդ միւս զօրքերուն պէս ամէն տեսակ ծառայութիւն պիտի ընեն։

ՍՈՖԻԱՑԷՆ կը գրեն Սապահի թէ Դուլչիոյ կացութիւնը խախտած է։ Ռամկավարականները կը հակառակին Թուրքիոյ ու և գումար հաստատելէ։

ԵՐԵՍԹՈՒՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ նախագահը հաստատուած, Հասան Ֆէհմի փաշա ընտրուի, կ'ըսէ Թ. Հագիգաթ։

ՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ.— Միսի Աշերէթին պէս Իպրահիմի ձերբակալման համար զրկուած զինուորները անպատշաճ ընթացք մը ունէին տեղւոյն բնակիչներուն նկատմամբ և գայլամաղ ու քաղաքային պաշտօնեաներն ալ մասնակցած էին այդ տարաքին։ Կ. Պոլսոյ հոգեւոր պետերու բաղքին վրայ, նոխաբարաց Խորհուրդը Դշ. օրուան նստին մէջ որոշեց այս կետերը տեղւոյն վրայ քննելու համար մասնաւոր յանձնաժողով մը զրկել Վիրան-Շեհիր։ Յանձնաժողովին անդամ են սպայակոյտի միւլիվա Գեորի փաշա, հեռագրական և Թղթատարական ժողովոյ անդամ Ովէնպէ էֆ. և վերաքննիչ ատենի անդամ Յովհաննէս էֆ. Թորոսեան, որոնք ճամբու ծախքը առնելով մօտ օրերս կը մեկնին։ Թանին այս լուրը ասալէ ետք կ'ըսէ. «Ժամանակին նոյն ցեղապետ Իպրահիմի սերիներն ու աղաներ Թեները քննելու պաշտօն յանձնուեցաւ նաև Ա. Ֆէրիդ Թալաթ փաշայի նախագահութեամբ կազմուած մասնախումբի մը, բայց ըստ երեւոյթին բարիք ընելու համար գացող այդ քննիչ սերիներ՝ Իպրահիմի սերիները աւելցնելու ծառայեց և ապա Գոլոս գարձին տեղեկագիր մը մատուցանելով խնդիրը փակու

ԼՈՍԱՆՋԵԼՈՒ
Տէրերոյ տպագրութեամբ
"ՀԱՅՈՐԴԻՆԵՐԸ,,
(Ա.Հ Բ. շրջ)
ԱՏՈՄ ԵԱՐՃԱՆԵԱՆԻ (Սիամանթօ)

Մինչեւ ծանուցած էինք, երկրորդ տպագրութեամբ մը հրատարակ ելաւ մայիս եւ երկրորդ շրջը Սիամանթօի «ՀԱՅՈՐԴԻՆԵՐ»ՈՒՆ, հրատարակութիւն Հայ Ցեղ. Դաշնակցութեան: Այս Ա. եւ Բ. շրջանը կը պարունակէ հետեւեալ գլուխները.— Դարերու վրէժ, Հողին ձայնը, Զոյգ մը քափօրը, Անդրանիկ, Ազգիւր Սերոբ, Երիմեան Հայրիկ, Տովկաս, Անաբեկիչներ: Կարդալ Հայրդիներ՝ վայելել պիտի նշանակէ ամենարժէք տեղեկութիւն մը, որ մեր նոր գրականութեան փառքերէն մէկն է: Գին 5 ղրշ.: Կեդրոնատեղի Արծիւ գրատուն: Կը գտնուի բոլոր գրատուներն ալ:

ՀԱՄԱՌՕՏ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ
Գրեց՝ ԲԻՒԶԱՆԴ Մ. ՊՕՂԱՃԵԱՆ
ԳԻՆ 5 ՂՐՈՒՇ

Գրաքննութեան եւ Ոստիկանութեան ձեւքն ներկայած քանի մը հարիւր օրինակներ, որոց գտնուածը հեղինակը քանիցս հարցաքննութեան ենթարկուած էր, ի վառ հանուած են Պարսած առաջին 100 օրինակներուն արժէքը պիտի տրուի Մի-ցիսլ Ընկերութեանց, յօգուտ գաւառացի ուսանողներու: Ապագային վաճառաներու համար 30 տա. հարիւր զեղչ: Հարիւր օրինակ միանգամայն գնելու համար 40 տա. հարիւր զեղչ:

Ներկայացուցիչ եւ Գործակալներ, Զեմարիւ

AU RENARD BLEU
«ԿԱՊՈՒՑՏ ԱՂՈՒԵՍ"
Մ. ՀԱՒՄՈՎԻՉ
ՄՈՒՇԵՏԱՊԱՎԱՃԱՌ

Բեր, Մեծ փողց, Աւերական Շուկայ, Թ. 8-
Ռուս գեղանատ դէմ

ՄԵԾ ՄԲԵՐՔ ՆՈՐՈՒԹԵԱՆՑ
ԶԱԶՈՒՐ, ՑԵՌՆԱՄՈՒՇԵՏԱԿԻ, ԼԻՊՕԼԻ, եւլն.

Նորութիւններ եւ փափաքելիներ խնամքով.

ՋԵՂԱՒՈՐԱՏ ԳԻՆՆԵՐՈՎ
Փեռուր եւ ապուռաւազ կօխոցով
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆՆԵՐՈՎ
Մուշտակեղէններու եւ ներկակեղէններու պահպանում անվճար մինչեւ

Բացարձակ ապահովութիւն ուսիճներու դեմ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԿՍԵՌ ԿՐԹԱՐԱՆ
ԵՒ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ
ԳԻՇԵՐՕՐԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿԵԱՑ

Երկսեռ կրթարանիս դասերը սկսած են կանոնաւորապէս: Ուսուցչական մարմնոյն վրայ աւելցած է նաեւ. ծանօթ դասախօսակ ուսուցչուհի Օր. Անժէլ Փափազեան: Իսկ աղջկանց ձեռագործի համար պաշտօնի կոչուած է՝ Օր. Սէրոնոյ Սերոբեանը որ պիտի հսկէ նաեւ դէլերօթիկ աղջկանց վրայ:

Վարժարանիս գրաքննութեան եւ արդիւնաւորութեան համար որոշուած է Սեպտ. 20էն սկսեալ արձակուրդին յետոյ սերտողութեան ժամերը յայտնելու, որ ժամուն պիտի հսկէ վարժարանիս տարեկ ուսուցիչը Արմենակ էֆ. Պալասանեան. Ծնողքերէ անանց որ կը փափաքին իրենց զաւակները դէլերոյին աշակերտութեան մասնակից ընել, կը խնդրուի որ բարեհաճին իմացնել անձամբ կամ նամակաւ վարժարանիս Տնօրէնութեան:

Լեզուաց մեծ կարեւորութիւն տրուած է, կը դասաւորուին բացի մայրենի ուսուցիչներէն՝ կուրսիկան, Զրաքեան, Շամամեանեան էֆ.ները, և. Օր. Գայծառ Տարեան որ կ'ուսուցանէ անգլերէնը կատարելագործութեամբ:

Դեղարուեստի հիւղը յանձնուած է Եուլիկ էֆ. Թարխանեանի:

Դաշնակի, Վիոլինի դասերը թնամով կ'ուսանուին Բարէլեան և Սիմոնեան էֆէնտիներու կողմէ:

Աշակերտաց բարեկրթութեան և առողջապահութեան մասնաւոր ուշադրութիւն կ'ընծայուի, դէլերօթիկներու լաւագոյն մասին հոգ կը տրուի:

Անանց որ կը փափաքին իրենց զաւակները յանձնելէ վարժարանս խնամոց, Թող բարեհաճին դիմել վարժարան, Տնօրէնութիւնը պատրաստ է ամէն տեսակ բացատրութիւն տալ: Հաղորդութեան պայմանները դիւրամատչելի են:

Հիմնադիր-Տնօրէն
ՊՕՂՈՍ Ճ. ՊԷԶԱԶԵԱՆ

Սագրիգիւղ, 1908 Սեպտ. 10

ՄԵԾ ՀԱՆԴԵՐՁԱՎԱՃԱՌ
Տարիներէ ի վեր ծանօթ է Թոփխանէ խանի
ԴՐԻԴՈՐ ԷՖ. ԷՐՄԷՆԵԱՆԻ
ՄԵԾ ՀԱՆԴԵՐՁԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

այս անգամ պատրաստած է Հմտաւոր յատուկ կերպասներէն շէջ և տեսակ հագուստներ, ինչպէս նաեւ.

ԲԱԼԹՕՆՆԵՐ,
ՄԵԾԻ ԵՒ ՏՂԱՅԻ ՔՈՍՔԻՄՆԵՐ
մաքուղաղ, բարարիներ, եւլն. եւլն.

ԳԻՆՆԵՐԸ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ
ԳԻՆԸ ՈՐՈՇ է ԹԻԻԸ 2 ՂՐՈՒՇ

Սուլթան Համամ, Թոփխանէ խան թիւ 34

ՏՈՔԹ. Ս. ՍՐՔՈՒԵԱՆ
Բժիշկ—Մանկաբարձ, վկայեալ Գաղղիոյ Նանսիի համալսարանէն

Մանօթ իր տասնամեակ տարիէ ի վեր գործունէութեամբ բժշկական ասպարէզին մէջ, մեկնած էր վերջերս Նիւյորք ուսումնասիրելու գիտական նորութիւնները Բարիզի, Նանսիի, Սդրազպուրգի և Վիեննայի հիւանդանոցներէ և նշանաւոր բժիշկներուն հետ մեկտեղ բժշկական զանազան հարցերու վրայ կարծիքներ փոխանակելով, այս անգամ կ. Պոլիս դարձած է:

Կը դարմանէ նորագոյն մեթոտներով իր masso-vibrator-électric գործիքով գլխացաւը, սուսմքի, աղեաց, որդանդի և prostate քէսթանէթիք եւ թթամաբ— պատուրը, բոլոր անդամալուծութիւնները, paralysie և անսնդամ յառաջ եկած ակարութիւնները:

Վիեննայի Prof. Fingerի գրութեամբ գաղղիական տեսը և ներմամիզութիւնը և անոնց հետեւանքները:

Micro-phonendoscope և microscopeական քննութիւններուն վրայ յենելով, թոքի պատ, արեան հիւանդութիւնները, թիֆօն, ջերմը, մեղը քննելով երիկամունքները. վերջապէս սուսմքի հեղուկը և աղտաստութիւնը (coprologie) քննելով, ընդհանուր հիւանդութիւնները կը դարմանէ:

Հիւանդ կ'ընդունի ճէն 9 (Ը. Թ.) իր բնակարանը, 16 թիւ Բանկալթի, Գէօյիւքտէրէ Ճասէսի: Դատաւորներն և Գալէնի գիտական հարցումներուն համար դիմող բժիշկներուն ձրիապէս կը պատասխանէ հանոյքով:

Ծանօթ. Աղքատներ էֆ. թիլ տանին Clinique ambulatoire internationale անունով կեդրոն տեղ մը դարմանատուն մը պիտի հիմնէ, որ մասնագէտ բժիշկներու օժանդակութեամբ գործողութիւններ պիտի կատարուին: 20—19

ՎԻՆԸՐ
ՊԱՆՔ ՖԷՐԱՃՆ
ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 100,000,000 քսան միլիոն ամբողջովին վճարուած.
ԳԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 37,300,000 քսան
Հաստատուած 1869ին կեդրոնատեղին՝ Վիեննա, 12 գրասենեակներ ունի այդ քաղաքին զանազան շրջանակներուն մէջ:

Մասնաճիւղեր՝ Բրակայի, Կրաքի, Գրունի, Օսիկի, Բէյքայի, Լէմպերկի-Զէլնովիչի, Բլակենքուրդի, Գիլեր-Գիլայի, Բարլասատի, Բիլզենի, Բրազնէյսի, Ս. Բալքէնի, Թէլիլի, Վիլոսի և Վիներ Նէյշատի մէջ:

ՎԻՆԸՐ ՊԱՆՔ ՖԷՐԱՃՆ կը զբաղի սեղանաւորական ամէն տեսակ գործարքներով, մասնաւորապէս կը բանայ ընթացիկ հաշիւներ, իրեն ստանդ կ'ընդունի պարտատոմսիներ, փոխառութիւններ կ'ընէ ընթացիկ հաշիւներով, պարտատոմսիներ կամ արժէքներ դրու ընդունելով՝ կը հանէ չեքեր, վարկագիր: փոխ դրեր և վճարումներ կ'ընէ հեռագիրներով: Կը գնէ կը ծախէ ամէն տեսակ պարտատոմսիներ թէ՛ մեր և թէ բոլոր օտար հրատարակիչներուն վրայ: Կը գնէ, կը գանձէ կարմներ և արժէքներ: Կը գնէ և կը ծախէ փոխ դիներ բոլոր հրատարակիչներուն վրայ: Կ'ընդունի տեղ օրվան և պայմանաժամով վճարելի պարտատոմսիներ: Կը կատարէ սեղանաւորական ամէն տեսակ գործառութիւններ:

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ է առաւօտեան ժամը 9½էն իրիկուան Ուրբաթ օրերը 9½էն 1:

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ
ԳԻՐԻԳՈՐ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ
1. Գաղկերազարդ Տարբ. Աչխարհագր. 2,50 ղրշ.:
2. Գաղկերազարդ Մէջքի Աչխարհ. 7 ղրշ.:
3. Գաղկերազարդ Բարձր. Աչխարհագրութիւն 6 ղրշ.:
4. Գաղկերազարդ պատմ. Աբեւել. Հին աղգաց և Յունաց 5 ղրշ.:
5. Համառօտ Օսմ. պատմութիւն 2,50 ղրշ.:

Հանրածանօթ մասնագէտ հեղինակին կրկին ապագրութիւններով գնահատած այն գեղեցիկ դասագիրքերը կը գտնուին բոլոր գրավաճառներուն քով:

Թոքխանէի Ամիրա տարէի մերձակայութեամբ կիւմիւշ Սուլու վէ Զէյթին Գրունը խոտաթանելերի վէ խոթիկեամ վէ Ենի վէ Զենի սէնայի ալլոլորը վէ Բալիզան վէ Մաչկա սիլախանէի վէ Միւհենտիսխանէի Գերբի Հիմայուն վէ մասալ անպարը վէ պարութանէ վէ Գրդգ Ազամ Քիշենքանէսինան մէվճուա ասպարքն Թաթիրի վէ Նոգան օլան պարուլորքն տրուեալեր վէ Թապա վէ Թապելա վէ տարէնին իսալ վէ իքամալ գէլենարագ եէրլերինէ վազը խուսուսաթը Թալիպնէ իսալէ խալիմէք իւզրէ մէվգէի մինագասայա գօնուլմէզ օլուսէրան, իսալ վէ իթարնա Թալիպ օլանլարքն՝ չէրտիրք Քաֆիլիքերը անլարդ իճրատ Թէնգիլիք էլէմեք իւզրէ հէր կիւն սաթ 5էն 10ա գասար Թոքխանէի Ամիրա մէճլիսինէ միւրաճաթ էլէմէլերի իւան օլունքը:

21 Թիր. Եվվել 324 3—3

ՏՕՔԹ Գ. ՋԱՐՖՃԵԱՆ
ՄԱՄՈՒԱՆԴԷՑ ԿՈՂՈՐԴԻ, ԱԿԱՆՋԻ, ԵՒ ԹՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Իր ճամբորդութենէն վերադարձած ալլալով, ըստ առաջնոյն կ'ընդունի հիւանդները ամէն օր, երեկէ վերջը. Բերա, Թաքսիմ. Եթէր փողոց, Թիւ 6:

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՋՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՍՔԵՐԵԱՆ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՎԱՃԵԼՈՒՉ ՄՈԱԵՐՈՒ
ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՋԵՐՈՒ
ԵՒ
ՄԱՆԿԱՆՑ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԵՐՁԵՂԷՆՆԵՐՈՒ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ-ՀԱՅԵՐԱՑԵՐԷ
ԱՐՄԵՆԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

որ երկար ժամանակ նախկին Մկրտիչ էֆ. Հիւսէյնիեանի և վերջին տարիներս ալ Զմիւռնոյ էֆ.ի վաճառատան մէջ նորամոդ մոդելներ կը հարթէր, այս անգամ վերջնականապէս հաստատուած է Պոլիս, Մահմուտ փաշա, Հաւուզլը խանի տակ թիւ 45 վաճառատունը, ուր կը վաճառուին նաեւ ընտանեաց ու նորաձեւութեան վերաբերեալ այլ և այլ բազմաթիւ վաճառք, գլխարկի ծաղիկներ, փեռաբ, ձեռնոց, տանթելա, գօտեվէս, գէրթօն, ֆիչու, եւն. եւն.:

Ամէն մարդ կը փափաքի գլուխ չունի և շատերը գիւռ չեն գիտեր որ անոր գաղտնիքը յանձնարարները գոհ ընելով անոնց սիրտը շահելուն մէջ կը կայանայ:

Թամաքօ խանի դիմաց, Հաւուզլը խանի տակ, թիւ 45

ՓԱԼԱԳԱՃԵԱՆ ԱՂՋԿԱՆՑ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆՆԵՐԻՆ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕՐԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿԵԱՑ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ԲԵՅՕՂԼԻ, ԻՍՏԻՔԼԱԼ ՃԱՆԱՊԷՀ

Ց ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Բանիմաց ծնողաց գնահատանք և քաջալերութիւն մէջ Վարժարանս անխափան կը շարունակէ իր ընթացքը արդիւնաւորապէս, իբրեւ իր տեսակին մէջ միակ Գիշերօթիկ հաստատութիւնը Աղջկանց խնամեալ և հիմնական կրթութեանը նուիրուած, Լեզուագիտական և Գեղարուեստական ուղղութեամբ:

Վարժարանս հաստատուած է նորագոյն լայնարձակ և օդառատ շէնքի մէջ, որ իր ներքին բաժանումներովը և օդաւէտ դիրքով ալ դպրոցական ամէն բարմաքութիւն կը մատնէ իր մէջ, Գեղեցիկ և Ծերակեայ այակերտութեան համար հանգստաւէտութեան և առողջապահիկ ամէն պայման լրացնելով:

Աղջիկն ուսումնարէ և գիտական մասնաբաժնի ծանօթութիւններէ ի զատ, հիմնական կիրթով կ'ուսանուին հայերէն, Ֆրանսերէն, Անգլերէն եւ Թուրքերէն լեզուները, ձեռամբ մասնագէտ ուսուցիչներու և ուսուցչուհիներու, գործնական կեանքի արդի պահանջումներուն համապատասխան կերպով և դիւրաւոյց մեթոտներով:

Մասնաւոր խնամքի և հոգածութեան առարկայ է Ֆրանսերէն և Անգլերէն լեզուաց Խօսակցարարութիւնը (բոնաթիֆ): Ցաւակ խնամքով կ'ուսանուին նաեւ Գծագրութիւն, Աւանդի Տնտեսութիւն, Կար ու Ձեւ, Ասեղնագործութեան զանազան տեսակները (ձեռքով և մեքենայով), Զամբակն և Գործիքաւոր Սրբագրութիւն, մասնաւորապէս ԴԱՇՆԱԿ և ՋՈՒԹԱԿ:

Գիշերօթիկներու համար ԿԱՅԱՐՆԱԼ ԷՄՆՈՒՆԴ և ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԱՆԹԵՐԻ ԽՆԱՄՔ: Աշակերտաց վերամուսը տեսի պիտի ունենայ Սեպտ. 1 Բ.:

Տնօրէնի
ՀՐԻՐԻՒՐԵԱՆ ՓԱԼԱԳԱՃԵԱՆ

Հիմնադիր-Տնօրէն
Ե. Դ. ՓԱԼԱԳԱՃԵԱՆ

ՆԷՍԹԼԷԻ ԱՆՈՒՆԸ ԱՄՐՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ ԾԱՆՕԹ Է
ՆԷՍԹԼԷԻ ԿԱԹՈՎ ԱԼԻՒՐԸ
ԱՄՐՈՂՋ ՄԱՆՐԵՐՈՅՆ ՀԱՄԱՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է
ՆԷՍԹԼԷԻ ՀԱՄԲԱՒԻԸ
ՆԷՍԹԼԷԻ ՇՕԿՈԼԱՏՈՎ
ԱՆԴԱՄ ՄԸՆ ԱԼ ԱՐԴԱՐԱՑԱՒ ՈՐ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄՐՈՂՋ ԿՈՂՄԸ ՅԱՐԱՏՈՒԱԾ Է ԵՒ ԱՄԷՆ ՅԵՂ ՄԵԾ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԳՏԱԾ Է
FARINE ET CHOCOLAT **NESTEL**

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՑԻՆ
ՆՈՐ ՑԱՑՏԱԳԻՐ

Կայս. կառավարութեան բարձր հաւանութեան տակ ապահովուող գաղթականներու գրանցման նպատակի համար Երկրագործական Պանքային կողմէ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը պատահական ամէն ամսոյ սկիզբը պիտի կատարուի: Պարգեւ կը չահող սամակները ամբողջ տարի մը պիտի կրնան մասնակցիլ վիճակահանութեանց: Ամբողջ սամակներու արժէքին հարիւրին ութսունութինգը պարգեւներու և ամորթիներու պիտի յատկացուին: Ուստի այն վիճակահանութիւնը հանրօգուտ կերպով բարեփոխուած է: Նոր կազմակերպութեամբ՝ սամակներուն թիւը պիտի ըլլայ 250,000, և անոնցմէ 62,500 թիւ պարգեւ ու ամորթի պիտի չանցնի: Ինչպէս կ'երեւի տարբ. հրատարակուած յայտագրէն, մեծ պարգեւը 12,000 ոսկի է, և անկէ զատ երկու, երեք, չորս, հինգ և վեց հազար ոսկիի նշանաւոր պարգեւներ ալ կան: Տասնամեակը զանազան տարբերութիւններ ունի. ամբողջ, կէս, մէկ քառորդ և մէկ ութերորդ: Ամբողջ սամակին գին նշանակուած է օսմ. 2 ոսկի, կէսին՝ 1 օսմ. ոսկի, քառորդին կէս օսմ. ոսկի և մէկ ութերորդին՝ մէկ քառորդ օսմ. ոսկի: Տասնամեակ գնողներուն դիւրութիւն մը ըլլալու համար՝ կէս, քառորդ և մէկ ութերորդ սամակներուն մէկ մասը լրացուցիչ երեքական կարգի բաժնուած է: Ցիշեալ կառավարական սամակները՝ մէջտեղէն 19 դրուշի հաշուով՝ կէս սամակներուն գինը 72 դրուշ է, մէջ քառորդինը՝ 36 դրուշ, իսկ մէկ ութերորդը՝ 18 դրուշ: Երկրագործական Պանքայի կեդրոնատեղիին և կամարքի դուռերը գտնուող մասնաճիւղին մեծաքանակ սամակ գնողներուն հետեւեալ զեղչերը պիտի ըլլան. մէկ սամակին 10 ոսկիի սամակ գնողներուն՝ %ին 7. մէկ տարուան ժամանակամիջոցին՝ 1001 ոսկիի սամակ գնողներուն՝ %ին 8, 2001 ոսկիի սամակ գնողներուն՝ %ին 9. 3001 ոսկիի սամակ գնողներուն՝ %ին 10, և 10.001 ոսկիի սամակ գնողներուն՝ %ին 12: Երրորդ Թիրաժը պիտի կատարուի 1324 Յունիս 1ին, Հանրօգուտ Շինութեան նախաբարութեան պաշտօնական մէջ, ի ներկայութեան Պանքայի Վարչական Խորհուրդի անդամներուն, հաւատակալին և ելմտական, հաշուակալութեանց Մասնային և Օսմ. Կայս. Պանքայի կողմէ կարգուած պաշտօնեաներէ կազմուած մասնաւոր մարմնոյ մը:

1324 տարուան յատուկ երկրագործական Պանքայի
վիճակահանութեան յայտագիր

Ա. Թիրաժ (Մարտի սկիզբը)			Բ. Թիրաժ (Ապրիլի սկիզբը)			Գ. Թիրաժ (Մայիսի սկիզբը)		
Հատ	Ոսկին 100ական	Հիգումար	Հատ	Ոսկին 100ական	Հիգումար	Հատ	Ոսկին 100ական	Հիգումար
1	600000	600000	1	300000	300000	1	300000	300000
1	200000	200000	1	100000	100000	1	100000	100000
1	100000	100000	3	40000	120000	3	40000	120000
2	40000	80000	5	20000	100000	5	20000	100000
5	20000	100000	15	10000	150000	15	10000	150000
15	10000	150000	50	4000	200000	50	4000	200000
50	4000	200000	275	400	110000	275	400	110000
275	400	110000	3150	200	630000	3150	200	630000
3150	200	630000						
3500		2170000	3500		1710000	3500		1710000

Դ. Թիրաժ (Յունիսի սկիզբը)			Ե. Թիրաժ (Հուլիսի սկիզբը)			Զ. Թիրաժ (Օգոստոսի սկիզբը)		
Հատ	Ոսկին 100ական	Հիգումար	Հատ	Ոսկին 100ական	Հիգումար	Հատ	Ոսկին 100ական	Հիգումար
1	300000	300000	1	300000	300000	1	400000	400000
11	100000	100000	1	100000	100000	1	100000	100000
3	40000	120000	3	40000	120000	3	40000	120000
5	20000	100000	5	20000	100000	5	20000	100000
15	10000	150000	15	10000	150000	15	10000	150000
50	4000	200000	50	4000	200000	50	4000	200000
275	400	110000	275	400	110000	275	400	110000
3150	200	630000	3150	200	630000	3150	200	630000
3500		1710000	3500		1710000	3500		1810000

Է. Թիրաժ (Սեպտ. սկիզբը)			Ը. Թիրաժ (Հոկտ. սկիզբը)			Թ. Թիրաժ (Նոյեմ. սկիզբը)		
Հատ	Ոսկին 100ական	Հիգումար	Հատ	Ոսկին 100ական	Հիգումար	Հատ	Ոսկին 100ական	Հիգումար
1	400000	400000	1	400000	400000	1	400000	400000
1	100000	100000	1	100000	100000	1	100000	100000
3	40000	120000	3	40000	120000	3	40000	120000
5	20000	100000	5	20000	100000	5	20000	100000
15	10000	150000	15	10000	150000	15	10000	150000
50	4000	200000	50	4000	200000	50	4000	200000
275	400	110000	275	400	110000	275	400	110000
3150	200	630000	3150	200	630000	3150	200	630000
3500		1810000	3500		1810000	3500		1810000

Ժ. Թիրաժ (Դեկտ. սկիզբը)			ԺԱ. Թիրաժ (Յունվար սկիզբը)			ԺԲ. Թիրաժ (Փետր. սկիզբը)		
Հատ	Ոսկին 100ական	Հիգումար	Հատ	Ոսկին 100ական	Հիգումար	Հատ	Ոսկին 100ական	Հիգումար
1	200000	200000	1	200000	200000	1	500000	500000
1	100000	100000	1	100000	100000	1	400000	400000
2	40000	80000	2	40000	80000	1	300000	300000
5	20000	100000	5	20000	100000	1	200000	200000
15	10000	150000	15	10000	150000	10	100000	1000000
50	4000	200000	50	4000	200000	20	40000	800000
3275	400	110000	275	400	110000	65	20000	1300000
150	200	630000	3150	200	630000	300	10000	3000000
						750	4000	3000000
						1250	800	1000000
						21600	200	4320000
						24000		17020000
3500		2070000	3500		2170000			

ՀԱՍՏԱՏԵԼ
Ի "ԱՐԻՋ
1828—1829

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ
ԲԱՐԻՋ
9, ԲԼԱՍՎԱՆՏՕՆ, 9

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ
ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

Ապահովագրեալ դրամագլուխ	25 միլիոն	ֆրանկ
1907ին գանձուած ապահովագին	28 միլիոն	»
Մինչև 1907ի վերջը հաստատած վնասք	350 »	»
Դրամագլուխ և պահեստ	134 »	»

ԿԵԱՆՔԻ ԾԻՒՂ

Ընթացիկ ապահովագրութիւնք	338½	» »
1907ին գանձուած ապահովագին	12½	» »
Մինչև 1907ի վերջը հաստատած վնասք	231	» »
Դրամագլուխ և պահեստ	189	» »

Ինչպէս այս Թուանշաններէն կ'երեւի, Ընկերութեան կրկին ճիւղերու դրամագլուխն ու պահեստը խոշոր գումար մը կը կազմեն որ հսկայ երաշխաւորութիւն մը կ'բնծայէ ԻԻՆԻՕՆի ապահովագրեալներուն:

Աւելի աղքատ համար մասնաւոր գեղեցիկ սակացոյց. Նպատակաւոր պայմաններ անհամեմատ կերպով աւելի ԴԵՐԱՁԱՆՑ քան ուրիշ ո՛ և է Ընկերութեան պայմանները: Ապահովագրութեան ամէն ձեւերն ամէնէն ժամանակակից, օրինակի համար՝ ԱՊԱՀՈՎԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Ի ԴԷՊ ՄԱՆՈՒ, ԽԱՒՈՒ, ԴՐԱՄՕԺԻՏԻ ԵՒԼն:

Ընկերութեան դրամատունն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՆ:

Թուրքիոյ և Աբեւելքի Ընդհ. Տնօրէնութիւն
ՍԻՄՈՆ ՔԱՑԻԷՐԼԵԱՆ
ՄԻՀՐԱՆ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Ընդհ. Տնօրէն
Գեհ կենաց ճիւղին

Սթամբուլ, Սալթան-Համամ, Քոթբրէզ Օղլու բաժան:
Գործակալութիւնք Թուրքիոյ զանազան քաղաքաց մէջ:

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ
ԲԼԱԼ ՇԻՐ, ԲԱՐԵՆՑԻ ՈՒ ՎԱՑԵԼՈՒՉ
ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ
ՀԱԴՈՒԻԼ ԱԺԱՆ, ՅՈՀՈՒՆ ՈՒ ՋԵՒԱՒՈՐ
ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ
ԱՑՍ ԱՄԷՆԸ

ԴԻՄԵՑԷՔ
Մ. ԵՒ Կ. ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ
ԿԵՐՊԱՍԵՂԻՆԱՑ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ
Կ. Պոլիս Մեծ Շուկայ ժամագործներու մէջ Զուլխաճի խանին տակ թիւ 6-8
Ո Ի Ր

Զմեռուան և հարսանեկան հանդէսներու համար զուտ Անգլիական կերպասներ հասած ըլլալով, բոլոր դժուարահաճ յաճախորդներն իսկ կը գոհացուին թշնամիս աղխատութեամբ և գործաւորութեամբ:

Ամէն անանց որ բաթիստ, բարարիւ, գօսթիւմի, բանթալոնի և ֆանթէզի ժիլէներու պէտք ունին և կը փափաքին առաջնակարգ Անգլիական կերպասներով պատրաստած հագուստներ ունենալ, Թող դիմեն Շահնազարեան եղբարց կերպասեղինաց վաճառատունը, ուր բացառիկ դեղչով պիտի վաճառուին ամէն տեսակ կերպասներ, որոնց հետքը իսկ կարելի չէ գտնել ուրիշ տեղ:

Սոյն կերպասեղինաց վաճառատան մէջ ոչ-Անգլիական կերպաս մը գտնողին մեկ գասիլանաց նուէր պիտի տրուի առանց փոխարինութեան. սակս ուրեմն ասելիք մը՝ որ-մէ փափաքողք կրնան օգտուիլ:

Փոխանակ մինչև Բերա երթալով ճամբու ծախք ընելու և 60 0/0 տուգ գլխով Անգլիական տպրանք գնելու, բաւական է դիմել վաճառատունս գտնելու համար ամէն տեսակէ ճաշակաւոր ընտիր և տեսակ Անգլիական տպրանքներ:

ՇԻՐ ԵՐԻՑԱՄԱՐԴԱՑ ՄԱՅՆԱՒՈՐ ՁԵՂՔ 30—26

ՀԱՅ ՍՈՑ
Ռոկին 100ական

Իւրաքանչիւրը երկու սամ. ոսկիի արժէքով ընդհանրութեան հաշիւ տասնամեայ երկու հարիւր յիսուն հազար սամսկներուն փոխարէն	
Ժեղք	50,000,00
	50,000,000

ՀԱՅ ՍՈՑ
Ռոկին 100ական

Ընդհանրութեան հաշիւ տասնամեայ հարիւրին 75ը	37,510,000
Գաղթականներու ցամաքամիջոցին գատկանան հարիւրին 17ը	8,500,000
Գնչի և վարչութեան ծախքերուն փոխարինելու հարիւրին 3ը	3,990,000
	50,000,000